

Nederlandse Mededingingsautoriteit

BESLUIT

Nummer 103794/129

Betreft zaak: Ontwerpmethodebesluit Balancerings GTS - Periode 2010 t/m 2013

Datum: 17 mei 2011

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Leeswijzer.....	5
3	Wettelijke basis van dit besluit	6
4	Context van dit besluit	8
4.1	Inhoudelijke context	8
4.2	Wettelijke context	9
5	Beoordelingskader van de Raad	12
5.1	Wettelijke doelstellingen	12
5.2	De uitspraken van het CBb	22
5.3	Omvang en reikwijdte van de heroverweging.....	25
6	Fundamenten van de methode van regulering	30
6.1	Doelmatigheid van de bedrijfsvoering.....	30
6.2	Op kosten gebaseerde tarieven	40
6.3	Meest doelmatige kwaliteit	43
6.4	Duur van de reguleringsperioden	47
6.5	Tot slot.....	48
7	Bepaling van de x -factor.....	50
7.1	Kernbegrippen	50
7.2	Bepaling van de begininkomsten.....	53
7.3	Bepaling van de beginkosten	54
7.4	Berekening van de verwachte eindkosten.....	58
7.5	Berekening van de verwachte eindinkomsten	59
7.6	Berekening van de x -factor	59
8	Van x -factor naar tarieven	61
8.1	Investerings in aanleg of uitbreiding van het landelijk gastransportnet	61
8.2	Nieuwe producten en diensten.....	63
8.3	Marktfaciliterende activiteiten.....	63
8.4	Totstandkoming van de tarieven in 2012 en 2013	65
9	Totstandkoming en eventuele wijziging of aanvulling van dit besluit.....	71
9.1	Totstandkoming van dit besluit	71
9.2	Eventuele wijziging of aanvulling van dit besluit.....	72
10	Dictum.....	75
	Begrippenlijst.....	76

1 Inleiding

1. Met dit besluit geeft de Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna: de Raad) uitvoering aan artikel 82, tweede lid, van de Gaswet en de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (hierna: CBb) van 29 juni 2010.¹ Op grond van deze uitspraak moet de Raad voor drie van de vier taken van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet (hierna: de landelijk netbeheerder), genoemd in de artikelen 10 en 10a van de Gaswet, de methode van regulering hernieuwd vaststellen vanaf 1 januari 2006.
2. De artikelen 10 en 10a van de Gaswet vermelden onder meer de volgende taken voor de landelijk netbeheerder, Gas Transport Services B.V. (hierna: GTS):
 - a. het uitvoeren van gastransport en daaraan gerelateerde taken (hierna: de transporttaak);²
 - b. het in evenwicht houden van het gastransportnet (hierna: de balanceringsstaak);³
 - c. het omzetten van gas naar een hogere of lagere energie-inhoud, dan wel gas in een door de gebruiker gewenste samenstelling brengen (hierna: de kwaliteitsconversietaak);⁴
 - d. het aanbieden van flexibiliteitsdiensten (hierna: de flexibiliteitsstaak).⁵Onderhavig besluit heeft betrekking op de methode van regulering van de balanceringsstaak van GTS. Voor de overige taken stelt de Raad separaat een methode van regulering vast.⁶
3. De Raad stelt met dit besluit de methode van regulering vast voor de periode van 1 januari 2010 tot en met 31 december 2013 (hierna: derde reguleringsperiode). De Raad licht deze keuze toe in paragraaf 6.4 van dit besluit.
4. De derde reguleringsperiode ligt deels in het verleden. Dit heeft te maken met het gegeven dat het CBb bij uitspraak van 29 juni 2010 de door de Vereniging van Energieproducenten, handelaren en –retailbedrijven (hierna: EnergieNed) en de Vereniging voor Energie, Milieu

¹ Uitspraak van 29 juni 2010, LJN: BM9470 (hierna: uitspraak van 29 juni 2010).

² Artikel 10, eerste, tweede, derde lid, onderdelen a en b, en vijfde lid, onderdeel b, van de Gaswet.

³ Artikel 10a, eerste lid, onderdeel b, van de Gaswet.

⁴ Artikel 10a, eerste lid, onderdeel c, van de Gaswet.

⁵ Artikel 10a, eerste lid, onderdeel d, van de Gaswet.

⁶ Ten aanzien van de flexibiliteitsstaak heeft de Raad reeds bij besluit van 25 augustus 2008 met kenmerk 102651/103 (hierna: methodebesluit voor flexibiliteit van 25 augustus 2008) een methode van regulering met betrekking tot de periode 2009-2011 vastgesteld. Ten aanzien van de andere twee taken van GTS stelt de Raad tegelijk met onderhavig besluit de methode van regulering vast. Al deze besluiten zijn gepubliceerd op de internetpagina van de Energiekamer: www.energiekamer.nl.

en Water (hierna: VEMW) ingediende beroepen tegen de besluiten van 16 december 2008⁷ gegrond heeft verklaard en deze besluiten heeft vernietigd. Dit betekent dat de Raad voor de derde reguleringsperiode een nieuwe methode van regulering dient vast te stellen. Met onderhavig besluit geeft de Raad invulling aan deze opdracht.

⁷ De Raad verwijst naar de besluiten van 16 december 2008 met kenmerk 102752/401 (hierna: methodebesluit inzake de transporttaak van 16 december 2008), met kenmerk 102752/402 (hierna: methodebesluit inzake de balanceringsstaak van 16 december 2008) en met kenmerk 102752/403 (hierna: methodebesluit inzake de kwaliteitsconversietaak van 16 december 2008). Alle besluiten zijn gepubliceerd op de internetpagina van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.

2 Leeswijzer

5. Dit besluit bestaat uit een aantal hoofdstukken. In de hoofdstukken 3 tot en met 5 beschrijft de Raad welk kader hij hanteert voor dit besluit. Aan de hand van dit kader onderbouwt de Raad de keuzes die hij heeft gemaakt bij de totstandkoming van de methode van regulering. Het kader wordt gevormd door achtereenvolgens de wettelijke basis (hoofdstuk 3), het segment van de gasmarkt waar dit besluit betrekking op heeft (hoofdstuk 4) en de doelstellingen van de wetgever (hoofdstuk 5).
6. Vervolgens gaat de Raad in op de methode van regulering. De fundamenteën van de methode van regulering komen aan de orde in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 licht de Raad toe hoe de Raad de x-factor vaststelt voor GTS. De Raad beschrijft in hoofdstuk 8 hoe hij op hoofdlijnen de tarieven vaststelt. Hoofdstuk 9 heeft betrekking op de procedure die de Raad gevolgd heeft bij de totstandkoming van dit besluit en in dit hoofdstuk gaat de Raad in op de mogelijkheid om dit besluit tussentijds te wijzigen of aan te vullen. De Raad eindigt het besluit met het dictum (hoofdstuk 10).
7. Na deze hoofdstukken volgt de Begrippenlijst. Deze lijst bevat een overzicht van de belangrijkste in dit besluit gebruikte begrippen en afkortingen, inclusief een korte toelichting daarop.
8. De Raad heeft drie bijlagen toegevoegd aan het besluit. Bijlage 1 bevat een uitwerking van de methode van regulering in rekenkundige formules. Bijlage 2 bevat een gedetailleerde beschrijving van de wijze waarop de Raad het redelijk rendement op het geïnvesteerde vermogen van vermogensverschaffers bepaalt. *[In bijlage 3 geeft de Raad zijn reactie op de zienswijzen van belanghebbenden. Deze zienswijzen zijn mondeling dan wel schriftelijk ingebracht tijdens de zienswijzenperiode. Indien de zienswijzen hebben geleid tot een wijziging ten opzichte van het ontwerp van onderhavig besluit, dan heeft de Raad dat duidelijk aangegeven in onderhavig besluit].* Deze bijlagen zijn onderdeel van onderhavig besluit.

3 Wettelijke basis van dit besluit

9. In dit hoofdstuk citeert de Raad de bepalingen die de wettelijke basis vormen voor dit besluit. De Raad begint hierbij met de relevante bepalingen uit Verordening (EG) Nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005 (hierna: de Verordening).⁸ Deze verordening is rechtstreeks van toepassing. Vervolgens citeert de Raad de relevante bepalingen uit de Gaswet.
10. Artikel 13, eerste lid, eerste, tweede en derde alinea, van de Verordening luidt:
*“De door de transmissiesysteembeheerders toegepaste tarieven, of de voor de berekening daarvan gebruikte methoden die zijn goedgekeurd door de regulerende instanties overeenkomstig artikel 41, lid 6, van Richtlijn 2009/73/EG, alsmede de tarieven die worden gepubliceerd overeenkomstig artikel 32, lid 1, van die richtlijn, zijn transparant, houden rekening met de noodzaak van systeemintegriteit en verbetering ervan en zijn een afspiegeling van de werkelijke kosten, voor zover deze overeenkomen met die van een efficiënte, structureel vergelijkbare netbeheerder en transparant zijn, waarbij tevens wordt gelet op de nodige winst op de investeringen en in voorkomende gevallen met inachtneming van de benchmarking van tarieven door de regulerende instanties. De methoden zijn niet-discriminerend.
De lidstaten kunnen besluiten dat de tarieven ook kunnen worden vastgesteld aan de hand van marktgerichte regelingen, zoals veilingen, mits dergelijke regelingen en de eruit voortvloeiende inkomsten door de regulerende instantie worden goedgekeurd.
De tarieven, of de methoden voor de berekening daarvan, zijn bevorderlijk voor de efficiënte handel in gas en voor de concurrentie en zijn tegelijk gericht op het vermijden van kruissubsidiëring tussen de netgebruikers en op het bieden van stimulansen voor investeringen en het handhaven of creëren van interoperabele transmissienetten.”*⁹
11. Artikel 13, tweede lid, van de Verordening luidt:
“De tarieven voor de toegang tot de netten werken niet beperkend op de marktliquiditeit of verstorend voor de grensoverschrijdende handel van de verschillende transmissiesystemen. Indien verschillen in de tariefstructuren of balanceringsmechanismen de handel tussen transmissiesystemen zouden belemmeren, streven transmissiesysteembeheerders onverminderd artikel 41, lid 6, van Richtlijn 2009/73/EG, in nauwe samenwerking met de betrokken nationale

⁸ Verordening (EG) nr. 1775/2005 gold tot 3 maart 2011.

⁹ Artikel 3, eerste lid, van Verordening (EG) nr. 1775/2005 was gelijklopend, afgezien van enkele hier niet ter zake doende details.

instanties, actief naar de convergentie van tariefstructuren en tariefbeginselen, ook met betrekking tot balancerings.”¹⁰

12. Artikel 10a, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gaswet luidt:
“Onverminderd de artikelen 10, 42 en 54a, en hoofdstuk 2 heeft de netbeheerder van het landelijk gastransportnet tevens tot taak:
b. het in evenwicht houden van het door hem beheerde gastransportnet,”

¹⁰ Artikel 3, tweede lid, van Verordening (EG) nr. 1775/2005 was gelijklopend, afgezien van enkele hier niet ter zake doende details.

4 Context van dit besluit

13. In dit hoofdstuk beschrijft de Raad de inhoudelijke en wettelijke context van dit besluit. Door deze context te beschrijven, plaatst de Raad dit besluit in een breder perspectief. Dit perspectief bestaat uit een beschrijving van het segment van de gasmarkt waar dit besluit betrekking op heeft en van de samenhang van dit besluit met andere besluiten van de Raad.

4.1 Inhoudelijke context

14. De Raad houdt onafhankelijk toezicht op de gasmarkt, met als doel deze markt zo effectief mogelijk te laten werken. De gasmarkt bestaat uit de segmenten productie, levering en transport van gas. Bij productie en levering van gas is sprake van een vrije markt. Voor de bijbehorende diensten op deze segmenten kunnen handelaren, zakelijke gebruikers en consumenten in principe zelf bepalen met welk bedrijf zij een contract willen afsluiten. Bij het transport van gas is dit niet het geval. Degenen die gebruik willen maken van de transportcapaciteit van een bepaald net kunnen niet zelf bepalen door welk bedrijf zij het transport willen laten verrichten. Zij zijn gebonden aan de netbeheerder die het net beheert waarvan zij gebruik willen maken.
15. Degene aan wie een gastransportnet toebehoort, is ingevolge artikel 2, eerste lid, van de Gaswet verplicht voor het beheer van dat net één of meer naamloze of besloten vennootschappen als netbeheerder aan te wijzen. De aanwijzing van een netbeheerder heeft ingevolge artikel 4, tweede lid, van de Gaswet instemming van de Minister. GTS is aangewezen als beheerder van het landelijk gastransportnet. De meeste afnemers zijn echter niet op dit landelijk gastransportnet aangesloten, maar op een fijnmazig gasdistributienet met een regionaal karakter (hierna: distributienet).¹¹
16. Aangezien het niet doelmatig is om meerdere gastransportnetten met een landelijke dekking naast elkaar te hebben, bevindt de landelijk netbeheerder zich feitelijk in een monopoliesituatie. Hij ondervindt bij het beheer van zijn gastransportnet nagenoeg geen concurrentie van andere netbeheerders. Het ontbreken van concurrentie zou ertoe kunnen leiden dat de landelijk netbeheerder niet doelmatig werkt of tarieven hanteert die ver boven de door hem gemaakte kosten uitstijgen. De afnemers worden dan benadeeld. Zij kunnen immers niet kiezen voor een aansluiting op een gastransportnet van een andere

¹¹ Beheerders van dergelijke distributienetten worden ook wel regionale netbeheerders gas genoemd.

netbeheerder waar zij “meer waar voor hun geld krijgen”.¹² Afnemers zijn daarom gebaat bij een bevordering van de doelmatigheid van de bedrijfsvoering en de meest doelmatige kwaliteit van het transport. Ook zijn afnemers er bij gebaat dat de landelijk netbeheerder geen rendement behaalt dat hoger is dan in het economisch verkeer gebruikelijk.

17. De wetgever heeft de Raad belast met de taak om een methode van regulering vast te stellen waarmee de landelijk netbeheerder *“een prikkel krijgt om net zo doelmatig te handelen als bedrijven op een markt met concurrentie”*.¹³ Indien dat het geval is, resulteert dit naar de mening van de Raad in een optimale balans tussen prijs en kwaliteit van de geleverde diensten waarbij tevens wordt gelet op het nodige rendement op de investeringen.
18. Daarbij geldt dat als de landelijk netbeheerder de noodzakelijke kosten vergoed kan krijgen via de inkomsten uit gereguleerde tarieven, de kwaliteit (en daarmee de leveringszekerheid van gas) niet door de regulering in gevaar komt. De noodzakelijke kosten zijn hierbij het efficiënte deel van de kosten (inclusief een redelijk rendement op het geïnvesteerde vermogen voor de kapitaalverschaffers) die hij maakt om te voldoen aan de hier bedoelde wettelijke taak.

4.2 Wettelijke context

19. Jaarlijks stelt de Raad in een tariefbesluit de tarieven vast die GTS in rekening mag brengen. De Raad vindt het belangrijk om inzichtelijk te maken hoe deze tarieven samenhangen met dit besluit en de hiervan afgeleide *x*-factor voor GTS. De Raad hecht hier enerzijds aan omdat deze elementen onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Anderzijds wordt op deze manier duidelijk waarom de Raad bepaalde begrippen gebruikt bij de methode van regulering.

Van methodebesluit...

20. De Raad stelt met dit methodebesluit een methode van regulering vast met betrekking tot de balanceringsstaak. Met deze methode van regulering beoogt de Raad de doelmatigheid van de bedrijfsvoering en de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van deze taak te bevorderen. De wettelijke grondslag hiervoor is artikel 82, tweede lid, van de Gaswet.

....via x-factorbesluit...

21. Vervolgens past de Raad het methodebesluit toe om onder meer de hoogte van de *x*-factor voor de balanceringsstaak van GTS vast te stellen (hierna: *x*-factorbesluit). De *x*-factor geeft

¹² Vergelijk Kamerstukken II, 2002/03, 28 174, nr. 28, p. 13.

¹³ Kamerstukken II, 2002/03, 28 174, nr. 28, p. 13.

invulling aan de doelmatigheidsverbetering die de netbeheerder van het landelijk gastransportnet kan behalen op de balanceringsstaak. De methode van regulering is daarmee onder meer een methode voor de berekening van de x-factor. De wettelijke grondslag hiervoor is artikel 82, vierde lid, van de Gaswet:

“[...] De raad van bestuur van de mededingingsautoriteit stelt na overleg met de gezamenlijke netbeheerders en met representatieve organisaties van netgebruikers op de gasmarkt een doelmatigheidskorting vast. De raad van bestuur van de mededingingsautoriteit stelt de doelmatigheidskorting vast voor een periode van ten minste drie en ten hoogste vijf jaren. De doelmatigheidskorting heeft tot doel om een doelmatige bedrijfsvoering te bevorderen.”

... naar tariefbesluit

22. GTS zendt jaarlijks aan de Raad een voorstel voor de tarieven die zij zal berekenen voor de uitvoering van haar taken (hierna: tariefvoorstel). De wettelijke grondslag hiervoor is artikel 82, derde lid, van de Gaswet:

“De netbeheerder van het landelijk gastransportnet zendt jaarlijks voor 1 september aan de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit een voorstel voor de tarieven voor uitvoering van de taken genoemd in de artikelen 10 en 10a, met inachtneming van de tariefstructuren, vastgesteld op grond van artikel 12f of 12g.”

23. Vervolgens stelt de Raad de tarieven jaarlijks vast en legt deze neer in een tariefbesluit. Een tariefbesluit bevat derhalve de tarieven die gebruikers van het landelijk gastransportnet moeten betalen voor de uitvoering van de taken van GTS. De wettelijke grondslag voor de vaststelling van de tarieven is artikel 82, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste lid, van de Gaswet:

“- 4. De raad van bestuur van de mededingingsautoriteit stelt de tarieven die kunnen verschillen voor de onderscheiden tariefdragere jaarlijks vast. [...].

- 5. Artikel 81c tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

- 6. Indien een voorstel niet binnen de termijn, bedoeld in het derde lid aan de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit is gezonden stelt deze de tarieven uit eigen beweging vast met inachtneming van dit artikel.

- 7. De door de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit vastgestelde tarieven treden in werking op een door de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit te bepalen datum en gelden tot 1 januari van het jaar, volgend op de datum van inwerkingtreding van het besluit tot vaststelling van de tarieven.

- 8. Indien op 1 januari de tarieven voor het volgende jaar nog niet zijn vastgesteld, gelden de tarieven tot de datum van inwerkingtreding van het besluit tot vaststelling van de tarieven voor het volgende jaar.”

24. Voor de vaststelling van tarieven heeft de wetgever artikel 81c, tweede lid, van de Gaswet van overeenkomstige toepassing verklaard:

“De raad van bestuur van de mededingingsautoriteit kan de tarieven die zullen gelden in het jaar t corrigeren, indien de tarieven die golden in het jaar of de jaren voorafgaand aan het jaar t:

- a. bij rechterlijke uitspraak of met toepassing van artikel 6:18 van de Algemene wet bestuursrecht zijn gewijzigd;*
- b. zijn vastgesteld met inachtneming van onjuiste of onvolledige gegevens en de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit, indien hij de beschikking had over de juiste of volledige gegevens, tarieven zou hebben vastgesteld die in aanmerkelijke mate zouden afwijken van de vastgestelde tarieven;*
- c. zijn vastgesteld met gebruikmaking van geschatte gegevens en de feitelijk gegevens daarvan afwijken.”*

5 Beoordelingskader van de Raad

25. In dit hoofdstuk beschrijft de Raad welk beoordelingskader hij hanteert bij de vaststelling van de methode van regulering. De doelstellingen van de Europese en nationale wetgever zijn voor de Raad leidend geweest bij het opstellen van dit kader. De Raad geeft van deze doelstellingen een samenvatting in paragraaf 5.1. In die paragraaf geeft de Raad tevens aan hoe hij deze (wettelijke) doelstellingen uitlegt. Paragraaf 5.2 behandelt de twee uitspraken van het CBb met betrekking tot de vernietigde methodebesluiten van 30 augustus 2005 en 16 december 2008.¹⁴ De Raad plaatst deze uitspraken vervolgens in de context van het beoordelingskader van de Raad. Tot slot wordt in paragraaf 5.3 uiteengezet wat de omvang en de reikwijdte is van de heroverweging naar aanleiding van de vernietiging van de oude methodebesluiten.

5.1 *Wettelijke doelstellingen*

26. Met het reguleren van de tarieven van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet heeft de nationale wetgever bepaalde doelstellingen willen bereiken. Deze doelstellingen zijn op hoofdlijnen benoemd en beschreven in artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet. In deze paragraaf geeft de Raad aan hoe hij de wettelijke doelstellingen en uitgangspunten plaatst in de context van de methode van regulering. De Raad heeft hiertoe onderzocht of er aanwijzingen zijn waarmee hij de doelstellingen van de wetgever, zoals neergelegd in deze artikelen, nader zou kunnen concretiseren. Daarbij is gekeken naar de parlementaire geschiedenis van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998 (hierna: E-wet) en is gekeken naar enkele uitgangspunten en parameters die in Europese wetgeving zijn vastgelegd. Deze uitgangspunten worden genoemd in artikel 13 van de Verordening.¹⁵
27. Dit heeft geleid tot de volgende (wettelijke) doelstellingen en (beleidsmatige) uitgangspunten die voor de Raad leidend zijn geweest bij de totstandkoming van dit methodebesluit:
- bevordering van de doelmatigheid van de bedrijfsvoering;
 - op kosten gebaseerde tarieven, inclusief een redelijk rendement;
 - bevordering van de doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de taak;
 - overige Europeesrechtelijke uitgangspunten.
- Deze doelstellingen en uitgangspunten worden hieronder, puntsgewijs, nader toegelicht.

¹⁴ De Raad verwijst hier naar de uitspraak van 30 november 2006 en de uitspraak van 29 juni 2010.

¹⁵ Een nagenoeg gelijkkuidend artikel was voorheen opgenomen in artikel 3 van Verordening (EG) nr. 1775/2005.

5.1.1 Bevordering doelmatigheid van de bedrijfsvoering

28. Artikel 82, vierde lid, van de Gaswet geeft aan dat de doelmatigheidskorting tot doel heeft om een doelmatige bedrijfsvoering te bevorderen. In de wetsgeschiedenis bij de totstandkoming van artikel 82 van de Gaswet ontbreekt een concrete toelichting op dit doel. Artikel 82 van de Gaswet is bij amendement in de Gaswet opgenomen. In de toelichting op dit amendement wordt een relatie gelegd met de regulering met betrekking tot de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet (TenneT TSO B.V., hierna: TenneT). De toelichting bij het amendement luidt als volgt:
- “Het systeem van gereguleerde toegang tot elektriciteitsnetten heeft zich in de praktijk bewezen als een goed werkend en door alle betrokken partijen als wenselijk ervaren systeem. Daarnaast biedt een systeem van gereguleerde toegang tot gasnetten de kleinverbruikers de beste bescherming tegen onredelijke voorwaarden en tarieven. (...). Vanwege de bijzondere positie van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet als systeembeheerder, gelijk de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet, wordt voor deze netbeheerder voorzien in een afwijkend systeem van tariefregulering.”¹⁶*
29. Vanwege de hierboven genoemde parallel met de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet wordt voor een verdere toelichting op het doel van het bevorderen van de doelmatigheid van de bedrijfsvoering aangesloten bij de toelichting op de relevante artikelen in de E-wet. In artikel 41, eerste lid, van de E-wet is vastgelegd dat de Raad “door middel van marktwerking” de doelmatige bedrijfsvoering van netbeheerders bevordert. De wetgever heeft dit als volgt toegelicht:
- “In een markt met concurrentie betekent doelmatig handelen dat een bedrijf alleen die kosten maakt die noodzakelijk zijn en kunnen worden terugverdiend, inclusief een redelijk rendement op het daadwerkelijk geïnvesteerde vermogen voor de kapitaalverschaffers van het bedrijf. Een bedrijf dat niet efficiënt handelt of meer dan een redelijk rendement uitkeert aan haar kapitaalverschaffers, zal in een concurrerende markt niet kunnen voortbestaan. Immers, de klanten van dit bedrijf zullen kiezen voor de goedkopere concurrent waar zij ‘meer waar voor hun geld krijgen’. De bedoeling van het reguleringssysteem in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet is om bedrijven die zich in een monopolioïde situatie bevinden een prikkel te geven net zo doelmatig te handelen als bedrijven op een markt met concurrentie. Dat wordt ook tot uitdrukking gebracht door de verwijzing naar het begrip marktwerking in de eerder genoemde artikelen 41, eerste lid, en 80, eerste lid. Dit betekent in de eerste plaats dat eventuele overwinsten die qua omvang uitgaan boven het redelijk rendementsniveau (monopoliewinsten) bij deze bedrijven moeten worden teruggebracht tot een redelijk rendement. In de tweede plaats zullen de bedrijven ernaar moeten streven om net zo efficiënt te werken als het meest efficiënte*

¹⁶ Kamerstukken II, 2003/04, 29 372, 62.

*bedrijf in de sector. In de derde plaats zal de sector sowieso als geheel haar efficiëncyniveau dienen te verhogen.*¹⁷

30. Over de relatie tussen het methodebesluit en de doelmatigheidskorting is in de parlementaire geschiedenis het volgende opgemerkt:
*“Artikel 82 heeft betrekking op de tarieven van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet. Het tweede lid van artikel 82 geeft de directeur DTe de bevoegdheid om voor elke taak van de landelijk netbeheerder de methode van regulering vast te stellen. Daarbij houdt de directeur DTe rekening met het belang dat de doelmatige bedrijfsvoering wordt bevorderd. Hij kan hierbij tevens rekening houden met de internationale omgeving waarbinnen het landelijk gastransportnet functioneert. Het vierde lid geeft de directeur DTe expliciet de bevoegdheid om een doelmatigheidskorting vast te stellen voor de landelijk netbeheerder. De verhouding tussen de beide leden is daarmee als volgt: op grond van het tweede lid wordt een methodiek ontwikkeld waarmee de hoogte van de doelmatigheidskorting zoals bedoeld in het vierde lid kan worden vastgesteld.”*¹⁸
31. De conclusie is dat de Raad per taak van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet een methode van regulering vaststelt waarin onder andere de methodiek wordt beschreven op basis waarvan de Raad de hoogte van de doelmatigheidskorting kan vaststellen. De Raad merkt op dat de thans vast te stellen methode van regulering beperkter is dan de methode van regulering ten behoeve van de regionale netbeheerders gas en elektriciteit. Bij de regionale netbeheerders dient de Raad in de methode van regulering namelijk nog twee andere onderdelen op te nemen, te weten de methode tot vaststelling van de kwaliteitsterm en de methode tot vaststelling van het rekenvolume van elke tariefdrager van elke dienst waarvoor een tarief wordt vastgesteld.¹⁹
32. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat sprake is van een doelmatige bedrijfsvoering als een netbeheerder alleen die kosten kan terugverdienen die efficiënt zijn en noodzakelijk zijn voor de uitvoering van zijn wettelijke taken.²⁰ Ook blijkt daaruit dat bedrijven die beter presteren dan de efficiëntiedoelstelling het extra behaalde rendement mogen behouden.²¹ Dit laatste legt de Raad als volgt uit. GTS mag in beginsel een redelijk rendement behalen, dat wil zeggen een rendement dat niet afwijkt van hetgeen in het economisch verkeer gebruikelijk is. De Raad bepaalt voor de berekening van dit redelijk rendement welk

¹⁷ Kamerstukken II, 2002/03, 28 174, 28, p.13.

¹⁸ Kamerstukken I, 2003/04, 29 372, C, p. 4.

¹⁹ Zie artikel 81, eerste lid, Gaswet en artikel 41, eerste lid, E-wet.

²⁰ Hiermee worden de kosten inclusief een redelijk rendement op het daadwerkelijk geïnvesteerde vermogen voor de vermogensverschaffers van het bedrijf bedoeld.

²¹ Kamerstukken II, 2002/03, 28 174, 28, p. 13 en 14.

rendement in het economisch verkeer gebruikelijk is.²² Binnen een reguleringsperiode kan GTS, door haar bedrijfsvoering efficiënter in te richten dan op basis van de efficiëntiedoelstelling nodig is, echter een hoger rendement behalen dan dit redelijk rendement. Omdat GTS dit extra rendement boven het redelijk rendement gedurende de reguleringsperiode mag behouden, wordt GTS geprikkeld om de doelmatigheid van haar bedrijfsvoering te vergroten.

33. De Raad merkt op dat deze wettelijke doelstelling overeenkomt met de Europeesrechtelijke doelstelling ‘op kosten gebaseerde tarieven, inclusief een redelijk rendement’. Daarover gaat de volgende paragraaf.

5.1.2 Op kosten gebaseerde tarieven, inclusief een redelijk rendement

34. Uit artikel 13 van de Verordening volgt dat de door de netbeheerder van het landelijk gastransportnet als transmissiesysteembeheerder gehanteerde tarieven een afspiegeling dienen te zijn van de werkelijke kosten, voor zover deze overeenkomen met die van een efficiënte, structureel vergelijkbare netbeheerder. De tarieven dienen eveneens rekening te houden met de nodige winst op de investeringen. De Europese Commissie (hierna: de Commissie) licht deze doelstellingen als volgt toe:
- “It follows from the Regulation (...) that the starting point for access tariffs to the networks is based on the underlying costs of providing the service. Where appropriate, benchmarking of tariffs may be taken into account.*
- (...).*
- The Regulation requires tariffs to reflect actual costs incurred, insofar as such costs correspond to those of an efficient and structurally comparable network operator. Only those costs that an efficient and structurally comparable network operator would incur must be taken into account. Costs incurred by inefficient operations or not related to network operations would not qualify for inclusion in the establishment of tariffs.”²³*

²² Ingevolge artikel 81, tweede lid, van de Gaswet.

²³ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005, 20 april 2007, pagina 4, randnummers 10 en 11. Artikel 3 van Verordening 1775/2005 is in zijn geheel opgenomen in artikel 13 van Verordening 715/2009. Ten aanzien van artikel 13 van Verordening 715/2009 en het thema ‘tarieven voor de toegang tot netten’ zijn tot op heden geen interpretatieve mededelingen door de Commissie uitgebracht. Voornoemd document van de Commissie kan derhalve nog relevant worden geacht voor de interpretatie van artikel 13 van Verordening 715/2009.

35. Ten aanzien van het redelijke rendement op investeringen geeft de Commissie het volgende aan:
*“The Regulation requires tariffs also to include an appropriate return on investments. This return must be commensurate with the risk involved in the investment and must not lead to distortions in other parts of the gas supply chain.”*²⁴
Artikel 13 van de Verordening schrijft derhalve voor dat de tarieven moeten zijn gebaseerd op efficiënte kosten, inclusief een gepast rendement op investeringen.
36. De Raad benadrukt dat de Verordening stelt dat de tarieven ‘een afspiegeling’ moeten zijn van de werkelijke kosten. De Raad stelt vast dat een gelijklopende bepaling in artikel 14 van Verordening (EG) nr. 714/2009 betreffende de voorwaarden voor toegang tot het net voor grensoverschrijdende handel in elektriciteit is opgenomen.²⁵ De wetgever heeft deze bepaling met betrekking tot de regulering van de wettelijke taken van de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet, TenneT, vertaald in een rekenkundige formule welke is opgenomen in artikel 41b van de E-wet. Deze formule heeft tot doel om de inkomsten gedurende een reguleringsperiode terug te brengen naar een efficiënt kostenniveau inclusief een redelijk rendement. Dit efficiënte kostenniveau (inclusief een redelijk rendement) moet aan het eind van de reguleringsperiode zijn bereikt. Gelet op de overeenkomsten in de bewoordingen van beide Verordeningen is de Raad van oordeel dat het redelijk is om dezelfde interpretatie te hanteren ten aanzien van de regulering van de wettelijke taken van GTS.
37. VEMW heeft in het overleg als bedoeld in artikel 82, tweede lid, van de Gaswet aangegeven dat de Raad slechts de efficiënte kosten inclusief een redelijk rendement van GTS in ogenschouw kan nemen bij de bepaling van het startpunt van de regulering op 1 januari 2006. De Raad is deze mening niet toegedaan. Zoals gezegd, bepaalt de Verordening dat de tarieven een afspiegeling moeten zijn van de werkelijke kosten. De wetgever heeft daarop bepaald, zoals is toegelicht in het vorige randnummer, dat de tarieven gedurende een reguleringsperiode dienen te worden teruggebracht tot een efficiënt kostenniveau inclusief een redelijk rendement. Daarmee staat vast dat de Raad de inkomsten van GTS voorafgaand aan de regulering als startpunt kan nemen voor de regulering. De Raad is van oordeel dat dit in lijn is met de Verordening.
38. De Raad merkt op dat uiteindelijk de afnemers moeten kunnen profiteren van efficiëntieverbeteringen van GTS. Daarom mag GTS het extra rendement boven het redelijk rendement slechts behouden voor zover dit binnen een reguleringsperiode is behaald. Doordat GTS dit extra rendement mag behouden wordt zij continu geprikkeld om

²⁴ Randnummer 13 van het in de vorige voetnoot genoemde document.

²⁵ Daarvoor was deze gelijklopende bepaling opgenomen in artikel 4 van Verordening (EG) nr. 1228/2003.

doelmatiger te werken. Daarbij is het zaak deze prikkel per periode opnieuw te bepalen, zodat GTS iedere periode weer opnieuw wordt gestimuleerd om extra rendementen te behalen. Dit kan door de door GTS gerealiseerde efficiëntieverbeteringen - waar het extra rendement uit voortvloeit - in de vorm van tariefverlagingen door te geven aan de afnemers van GTS. Naast de tijdelijke beloningen voor efficiëntieverbeteringen mag GTS gemiddeld niet meer verdienen dan in het economisch verkeer gebruikelijk is. Door het redelijk rendement te bepalen op basis van wat in het economisch verkeer gebruikelijk is en toe te passen in de methode van regulering, geeft de Raad nadere invulling aan de doelstelling dat tarieven op kosten gebaseerd dienen te zijn.

39. De Raad constateert verder dat er sprake kan zijn van omstandigheden die nopen tot een afwijking van het in artikel 13 van de Verordening vastgelegde uitgangspunt dat tarieven op kosten gebaseerd dienen te zijn. Uit de Verordening volgt dat, pas als daar concreet aanleiding toe bestaat ('in voorkomende gevallen'), de Raad *aanvullend* kan overwegen of, en zo ja op welke wijze, tarieven van andere netwerksystemen van invloed zijn op de vast te stellen methode van regulering ('benchmarking van tarieven').
40. Artikel 13 van de Verordening omschrijft niet wat onder 'voorkomende gevallen' zou kunnen worden verstaan. Wel wordt er in de considerans van de Verordening een passage aan gewijd. Considerans nr. 8 stelt onder meer:
"(...) In dat verband zal, met name als er sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen, de benchmarking van tarieven door de regelgevende instanties een relevant punt van overweging zijn."
41. In de toelichting die de Commissie heeft gegeven bij het gelijkkluidende artikel 3 van Verordening (EG) nr. 1775/2005 staat het volgende te lezen:
"While the relevant provisions of the Directive and the Regulation imply cost reflective tariffs, the Regulation states that tariffs shall be applied, 'where appropriate taking account of the benchmarking of tariffs by the regulatory authorities'. This means that the Regulation requires the application of the benchmarking of tariffs only in certain circumstances. In this respect, recital 7 of the Regulation sheds light on when the Regulation considers appropriate the application of benchmarking as an additional element for setting up tariffs. (...)." ²⁶
42. De Raad leidt hieruit af dat hij moet onderzoeken of er sprake is van 'daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen'. Indien dat het geval is, dan kan de Raad rekening houden met tarieven van andere transmissiesysteembeheerders. Daarnaast leidt de Raad

²⁶ Commission Staff Working Document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under article 3 of Regulation 1775/2005, SEC(2007) 535, van 20 april 2007, randnummer 14. De in het citaat genoemde 'recital 7' is in Verordening nr. 715/2009 vernummerd tot nummer 8.

uit de uitspraak van het CBb van 30 november 2006 af dat hij tevens moet onderzoeken of het zogenoemde ‘Jepma-effect’²⁷ zich voordoet. Het optreden van dit effect kan eveneens aanleiding geven tot het overwegen van een benchmark van tarieven.

5.1.3 Bevordering meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de taken

43. Artikel 82, tweede lid, van de Gaswet geeft aan dat de Raad rekening dient te houden met het belang van de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de taken van de landelijk netbeheerder. Bij de totstandkoming van artikel 82 van de Gaswet heeft de wetgever geen uitleg gegeven over de vraag op welke wijze de bevordering van de doelmatige kwaliteit in de regulering vormgegeven zou moeten worden.
44. De Raad vindt in de toelichting op de relevante wetgeving geen aanknopingspunten hoe hij in de methode van regulering invulling moet geven aan het belang van het bevorderen van de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de wettelijke taken van GTS. In tegenstelling tot bij de regionale netbeheerders elektriciteit²⁸ en gas²⁹ draagt de wetgever de Raad dus niet op om voor de landelijk netbeheerder ten behoeve van kwaliteitsregulering een kwaliteitsterm vast te stellen (hierna: *q-factor*).³⁰
45. De Raad leidt uit het voorgaande af dat het bevorderen van de meest doelmatige kwaliteit bij GTS geen hoofddoelstelling is geweest voor de wetgever. Dit sluit aan bij hetgeen de wetgever hierover heeft opgemerkt ten aanzien van TenneT. Ook in het geval van TenneT draagt de wetgever de Raad niet op om een *q-factor* vast te stellen.³¹ In de parlementaire geschiedenis is dit als volgt toegelicht:
- “Voor de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet wordt geen kwaliteitsterm vastgesteld. Artikel 41, derde lid van de Elektriciteitswet 1998 maakt dit mogelijk doordat de vaststelling van een kwaliteitsterm optioneel is. In plaats daarvan geldt voor de beheerder van*

²⁷ Het Jepma-effect kan worden omschreven als het effect dat, als gevolg van gunstiger transportcondities (transportvoorwaarden en of -tarieven) ten opzichte van naburige netwerken, omleidingsstromen tot stand zullen komen die een dusdanig grote vraag naar capaciteit tot gevolg hebben dat de leveringszekerheid van binnenlandse afnemers in gevaar komt.

²⁸ Artikel 41a, eerste lid, onderdeel b van de E-wet.

²⁹ Artikel 81a, eerste lid, onderdeel b van de Gaswet.

³⁰ De *q-factor* bepaalt in welke mate de tarieven van de regionale netbeheerders worden bijgesteld in verband met de geleverde kwaliteit.

³¹ Artikel 41d, eerste lid van de E-wet.

het landelijk hoogspanningsnet op grond van de Netcode de eis van de enkelvoudige storingsreserve. (...).”³²

46. Net als in het geval TenneT borgt de Raad de kwaliteit van het transport over het landelijk gastransportnet niet via de methode van regulering, maar via de technische voorwaarden gas en het toezicht op artikel 8 van de Gaswet (kwaliteits- en capaciteitsdocument) en de Regeling kwaliteitsaspecten netbeheer elektriciteit en gas.³³
47. Desalniettemin acht de Raad het van belang dat de methode van regulering GTS ruimte biedt om noodzakelijke investeringen terug te verdienen. Hiermee bewaakt de Raad via de methode van regulering de meest doelmatige kwaliteit. Immers via de tarieven vergoedt de Raad alleen de efficiënte kosten van noodzakelijke investeringen inclusief een redelijk rendement. De Raad verwijst in dit verband naar de voorgaande paragrafen.

5.1.4 Overige Europeesrechtelijke uitgangspunten

48. Naast de hiervoor reeds behandelde doelstellingen dat de tarieven van de transmissiesysteembeheerder op kosten gebaseerd dienen te zijn en dat rekening dient te worden gehouden met de bevordering van de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de wettelijke taken, geeft artikel 13 van de Verordening nog een aantal criteria aan waaraan deze tarieven moeten voldoen. De tarieven of de voor de berekening daarvan gebruikte methoden:
- zijn transparant;
 - houden rekening met de noodzaak van systeemintegriteit en verbetering ervan;
 - zijn gericht op het bieden van stimulansen voor investeringen;
 - zijn gericht op het handhaven of creëren van interoperabele transmissienetten;
 - werken niet beperkend op de marktliquiditeit en zijn bevorderlijk voor de efficiënte handel in gas en voor de concurrentie;
 - werken niet verstorend voor de grensoverschrijdende handel van de verschillende transmissiesystemen.
49. De Raad beschouwt de overige uitgangspunten van de Europese wetgever, voor zover zij zien op de tariefregulering, als een aanvulling op de doelstelling dat tarieven op kosten

³² Kamerstukken II, 2003/04, 29 372, nr. 10.

³³ Regeling kwaliteitsaspecten netbeheer elektriciteit en gas, Staatscourant 30 december 2004, nr. 253, p. 9. Dat de kwaliteit goed gewaarborgd is blijkt ook uit de kwaliteitsindicatoren die GTS heeft opgenomen in haar ‘Rapportage Kwaliteitsindicatoren 2010’. Daaruit blijkt dat de waarden voor jaarlijkse uitvalsduur, de gemiddelde onderbrekingsduur en onderbrekingsfrequentie zeer laag zijn. Het rapport is te vinden op www.gastransportservices.nl.

gebaseerd dienen te zijn. Hierna geeft de Raad aan of, en zo ja op welke wijze, deze uitgangpunten een rol spelen in de methode van regulering van GTS.

50. Het uitgangspunt *transparantie* houdt volgens de toelichting van de Commissie in dat de tarieven en methode tot berekening van de tarieven transparant zijn vanuit de gebruiker bezien, in de zin dat de tarieven duidelijk en voor de hand liggend zijn, inclusief de tariefcomponenten, zodat de gebruiker zich bewust is van de prijs van de dienst en van de onderliggende kosten.³⁴ De Raad houdt hier in de methode van regulering rekening mee door in hoofdstuk 8 van het besluit te beschrijven op welke wijze de methode uiteindelijk resulteert in tarieven voor de verschillende diensten van GTS.
51. Het uitgangspunt dat rekening gehouden moet worden met de *noodzaak van systeemintegriteit* kan bij de tariefregulering zo worden uitgelegd dat ruimte geboden moet worden voor investeringen die noodzakelijk zijn om de betrouwbaarheid van het netwerk te garanderen, bijvoorbeeld investeringen om congestie op te lossen. De Raad houdt hier rekening mee doordat de efficiënte kosten die GTS maakt voor het plegen van noodzakelijke investeringen worden vergoed via de tarieven op het moment dat deze investeringen in gebruik worden genomen (zie hierna in paragraaf 8.1 van het besluit).
52. Artikel 13 van de Verordening stelt dat de tarieven gericht moeten zijn op *het bieden van stimulansen voor investeringen*. In de considerans bij de Verordening wordt gewezen op de ‘noodzaak om een redelijke winst op de investeringen te genereren en stimulansen te scheppen voor de aanleg van nieuwe infrastructuur’.³⁵ De Raad interpreteert dit uitgangspunt als volgt. De methode van regulering moet GTS in staat stellen de noodzakelijke investeringen te plegen in het door hem beheerde gastransportnet voor zover deze investeringen op een efficiënte wijze tot stand zijn gekomen. Naar het oordeel van de Raad wordt dit geborgd door de gekozen methode van regulering, wanneer GTS via de tarieven de efficiënte kosten, inclusief een redelijk rendement, vergoed krijgt. Daarbij kan de Raad in de methode van regulering nog expliciet rekening houden met uitbreidingsinvesteringen.
53. De Raad wijst in dit verband nog op de recente wijziging van de Gaswet waarbij onder meer een paragraaf 5.1a met betrekking tot de doorwerking van de aanleg van nieuwe infrastructuur in de tarieven is ingevoegd en artikel 82 van de Gaswet is gewijzigd.³⁶ De

³⁴ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005.

³⁵ Considerans nr. 8 van Verordening (EG) nr. 715/2009. Zie ook considerans nr. 7 van Verordening (EG) nr. 1775/2005.

³⁶ Wet van 2 december 2010 tot wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit,

wijziging voorziet in nieuwe procedures voor de beoordeling van en besluitvorming over dit soort investeringen. Hierin zijn meer economische en politieke afwegingen, leidend tot besluiten over de noodzaak van de uitbreidingsinvestering, gescheiden van de toetsing van de doelmatigheid van deze investering en de besluitvorming over doorwerking van de kosten daarvan in de tarieven. Laatstbedoelde besluiten zullen nog steeds door de Raad moeten worden genomen.

54. De Verordening schrijft eveneens voor dat sprake moet zijn van *interoperabele transmissienetten*. De Commissie geeft aan dat onder interoperabiliteit moet worden verstaan de *technische* mogelijkheid om een veilige gasstroom tussen verschillende netwerken mogelijk te maken, die mogelijk in beheer zijn bij andere (buitenlandse) netbeheerders.³⁷ Maatregelen die dit mogelijk maken, zijn vastgelegd in de technische voorwaarden gas als bedoeld in artikel 12b van de Gaswet en vormen (daarmee) integraal onderdeel van de entry tarieven op grenspunten. In de methode van regulering hoeft hierover naar het oordeel van de Raad dan ook niets aanvullends te worden geregeld.
55. Het uitgangspunt dat de tarieven voor de toegang tot de netten *niet beperkend op de marktliquiditeit* mogen werken, houdt volgens de Commissie in dat de tariefsystematiek zo ontworpen moet zijn dat:
- bestaande capaciteit efficiënt gebruikt wordt;
 - de transmissiesysteembeheerder wordt gestimuleerd om capaciteit uit te breiden als de markt daarom vraagt; en
 - daarmee zoveel mogelijk capaciteit als technisch mogelijk beschikbaar wordt gesteld aan de markt.³⁸
- Dit uitgangspunt is daarmee ook gekoppeld aan het uitgangspunt dat de tarieven *bevorderlijk moeten zijn voor de efficiënte handel in gas en voor de concurrentie*. Dit leidt er tevens toe dat de Raad zogeheten marktfaciliterende activiteiten van GTS kan verwerken in de tarieven. De Raad gaat hier in paragraaf 8.3 nader op in.
56. De Raad leidt uit de toelichting van de Commissie af dat de methode van regulering GTS zou moeten stimuleren het gastransportnet zo efficiënt mogelijk te benutten.³⁹ Hieraan kan

alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten (Stb. 2010, 810). De hier aan de orde zijnde wijzigingen van de Gaswet treden in werking per 1 juli 2011, met uitzondering van het nieuwe artikel 39g (Stb. 2011, 203).

³⁷ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005.

³⁸ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005.

³⁹ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005, randnummer 23.

worden bijgedragen door GTS volumerisico's te laten dragen. Dat wil zeggen dat wanneer GTS minder eenheden capaciteit afzet dan waar op voorhand rekening mee is gehouden in de methode van regulering en de tarieven, GTS dit niet (alsnog) mag compenseren door in het daaropvolgende jaar hogere tarieven in rekening te brengen. Het omgekeerde is overigens ook het geval: als GTS in staat is om meer eenheden capaciteit af te zetten dan waar op voorhand rekening mee is gehouden in de methode van regulering en de tarieven, dan mag GTS de extra tariefinkomsten die dat oplevert behouden.

57. Met het uitgangspunt dat de tarieven *niet verstorend voor de grensoverschrijdende handel* mogen zijn, is volgens de Commissie bedoeld dat, voor zover er verschillen zijn in tariefstructuren tussen lidstaten, zoveel mogelijk beoogd wordt de tariefstructuren tussen lidstaten te convergeren.⁴⁰ De tariefstructuren, die worden uitgewerkt in de TarievenCode Gas, bepalen de kostenverdeling over individuele tarieven en hebben geen invloed op de methode van regulering, zodat dit uitgangspunt bij onderhavig besluit geen aanvullende rol speelt.
58. De Raad interpreteert het uitgangspunt dat de tarieven *zijn gericht op het vermijden van kruissubsidiëring tussen de netgebruikers en niet-discriminerend zijn* als volgt. Ieder tarief dient zoveel mogelijk de kosten te weerspiegelen die voor die dienst gemaakt worden en die door de gebruiker van die dienst worden veroorzaakt. Voor zover de gebruiker vergelijkbaar is met anderen, dient deze op gelijke wijze behandeld te worden. Dit kostenveroorzakings- en gelijkheidsbeginsel is onder meer vastgelegd in de TarievenCode Gas.⁴¹

5.2 De uitspraken van het CBb

59. In deze paragraaf geeft de Raad aan hoe hij de eerder genoemde uitspraken van het CBb met betrekking tot het methodebesluit van 30 augustus 2005, respectievelijk de methodebesluiten van 16 december 2008, heeft toegepast op onderhavig besluit.
60. Op 30 november 2006 heeft het CBb uitspraak gedaan in het beroep van GTS tegen het methodebesluit van 30 augustus 2005. Het CBb heeft het beroep gegrond verklaard en het methodebesluit van 30 augustus 2005 vernietigd. Het CBb heeft hiertoe onder meer het volgende overwogen:

⁴⁰ Commission staff working document on tariffs for access to the natural gas transmission networks regulated under Article 3 of Regulation 1775/2005.

⁴¹ Bij de vaststelling waarvan gelet moet worden op een niet-discriminatoire werkwijze die de kosten weerspiegelt, vergelijk artikel 12f, eerste lid, aanhef en onder f, van de Gaswet.

“Het College constateert dat de methode van regulering die is gekozen geen normering bevat die betrekking heeft op tarieven van door appellante te verlenen diensten. Het besluit stelt slechts de methode vast ter vaststelling van de inkomsten die appellante in 2009 ten hoogste mag ontvangen bij de vervulling van de door het besluit bestreken wettelijke taken gezamenlijk en ter bepaling van de jaarlijkse stappen waarmee appellante op dit niveau dient te komen. Wat de op grond hiervan vast te stellen inkomsten betekenen voor het tarief van de diensten die ter uitvoering van de te onderscheiden taken worden verricht, wordt hierbij volledig in het midden gelaten. Het besluit laat elke vorm van tarifiering van diensten toe, zolang de opbrengst van de tarieven de totale toegestane inkomsten niet overschrijden. Louter het bepalen van de met de vijf aan de orde zijnde taken⁴² gezamenlijk te behalen totale toegestane inkomsten, zonder enige differentiatie naar taak of dienst en zonder enige richting te geven aan het niveau van te onderscheiden tarieven, is een activiteit die zodanig op zichzelf staat, dat deze niet kan worden aangemerkt als methode van regulering van tarieven voor diensten ter uitvoering van de aan de orde zijnde wettelijke taken. Het College heeft bij het voorgaande van belang geacht, dat juist met betrekking tot de onderhavige regulering het ontbreken van een verband met toegestane tarieven tot onaanvaardbare onzekerheid leidt. (...). Een en ander brengt mee dat het besluit van 30 augustus 2005 zodanige onzekerheid laat bestaan over de tarieven waar het betrekking op dient te hebben, dat de inhoud van dit besluit niet valt aan te merken als methode van regulering als bedoeld in artikel 82, tweede lid, Gaswet.”

61. Reeds eerder kondigde de Minister aan dat hij een nieuw reguleringskader zou vaststellen dat op GTS van toepassing zou zijn.⁴³ Dit reguleringskader is uiteindelijk vastgelegd in de ‘Beleidsregel uitoefening door de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 82, tweede lid, van de Gaswet’ (hierna: de Beleidsregel).⁴⁴ De Raad heeft vervolgens besloten voor de tweede reguleringsperiode niet de methode van regulering te herzien, maar zich te richten op een nieuwe methode van regulering voor de derde reguleringsperiode. De Raad heeft deze nieuwe methode van regulering vastgesteld met de methodebesluiten van 16 december 2008.
62. EnergieNed en VEMW zijn in beroep gegaan tegen deze methodebesluiten. Op 29 juni 2010 heeft het CBb uitspraak gedaan. Het CBb heeft de beroepen gegrond verklaard en de methodebesluiten van 16 december 2008 en het besluit, inhoudende de weigering om de periode van 1 januari 2006 tot en met 31 december 2008 alsnog te reguleren, vernietigd.

⁴² Het CBb doelt hierbij op de kwaliteitsconversietaak, de balanceringsstaak en de drie taken die in artikel 10, eerste, tweede en derde lid, van de Gaswet zijn genoemd. De Raad heeft deze laatste drie taken samengenomen onder de noemer “transporttaak”.

⁴³ Zie achtereenvolgens: Kamerstukken II, 2005/06, 29 023, nr. 22, Kamerstukken II, 2006/07, 29 023, nr. 31 en Kamerstukken II, 2006/07, 29 023, nr. 37.

⁴⁴ Stcrt. 11 juli 2008, nr. 132, p. 15.

Het CBb heeft bepaald dat de Raad voor de periode vanaf 1 januari 2006 een methode van regulering moet vaststellen met inachtneming van hetgeen in deze uitspraak is overwogen.

63. Ten aanzien van de weigering om de periode van 1 januari 2006 tot en met 31 december 2008 alsnog te reguleren heeft het CBb als volgt overwogen:
- “Ingevolge artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet rust op verweerder de wettelijke verplichting om telkens voor een periode van ten minste drie jaar en ten hoogste vijf jaar een methodebesluit en een doelmatigheidskorting vast te stellen. Het wettelijk systeem gaat aldus uit van een continue regulering ter bevordering van de doelmatigheid, waarbij voor elk jaar een doelmatigheidskorting wordt vastgesteld. Dit brengt mee dat, indien een methodebesluit wordt vernietigd en verweerder nalaat een nieuw methodebesluit te nemen, dit systeem van continue regulering wordt doorbroken. In de thans bestreden methodebesluiten heeft verweerder alleen het jaar 2009 opnieuw gereguleerd en heeft hij geweigerd de jaren 2006-2008 te reguleren. Verweerder heeft hiermee in strijd gehandeld met artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet. (...). De opvatting dat het met terugwerkende kracht vaststellen van een nieuw methodebesluit in strijd is met het rechtszekerheidsbeginsel en leidt tot onaanvaardbare regulatoire onzekerheid en er daarom geen verplichting tot het vaststellen van een nieuw methodebesluit kan zijn, zoals GTS heeft aangevoerd, deelt het College niet. Weliswaar is er voor GTS in dit geval onzekerheid, omdat zij niet (precies) weet hoeveel de opnieuw vast te stellen doelmatigheidskorting zal afwijken van de in het vernietigde x-factorbesluit opgelegde doelmatigheidskorting, maar dat is inherent aan het systeem van regulering en de mogelijkheid hiertegen in rechte op te komen. Bovendien staat de onbekendheid met de (precieze) omvang van de doelmatigheidskorting er niet aan in de weg dat GTS een zo efficiënt mogelijke bedrijfsvoering nastreeft.”*
64. Ten aanzien van de besluiten van 16 december 2008 overwoog het CBb als volgt:
- “In de Beleidsregel heeft de Minister de GAW van het landelijk gastransportnet vastgesteld op € 6.376.000.000,- op 1 januari 2005, vermeerderd met de waarde van de investeringen die in gebruik zijn genomen in de periode tussen 1 januari 2005 en de datum van inwerkingtreding van de Beleidsregel. Tevens heeft de Minister in de Beleidsregel de afschrijvingstermijnen en de kapitaalkostenvergoedingen vastgelegd. Het College stelt vast dat deze parameters (...) berusten op een politieke afweging teneinde financiële ruimte te scheppen voor investeringen van GTS in het belang van de voorzieningszekerheid en ter realisering van de zogenoemde gasrotonde. Het College is van oordeel dat de Minister met de vastlegging van de concrete parameters van de kapitaallasten van GTS, inbreuk heeft gemaakt op de zelfstandige en onafhankelijke oordeelsvorming die verweerder – als het aangewezen zelfstandig bestuursorgaan met de vereiste specifieke deskundigheid – ingevolge artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet bij de vaststelling van het methodebesluit en de doelmatigheidskorting voor GTS toekomt. De vastlegging van bedoelde parameters behelst in wezen het geven van aanwijzingen aan verweerder met betrekking tot een beslissing in een individueel geval, hetgeen de wetgever blijkens de in paragraaf 2.1 weergegeven parlementaire geschiedenis van artikel 5d van de*

Mededingingswet nu juist heeft willen voorkomen. (...). Het College is op grond van het voorgaande van oordeel dat de Beleidsregel in strijd is met artikel 5d van de Mededingingswet in verbinding met artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet. Nu vaststaat dat verweerder bij de vaststelling van de methodebesluiten van 16 december 2008 onverkort toepassing heeft gegeven aan de onrechtmatige Beleidsregel, terwijl voorts uit de stukken en ter zitting is gebleken dat verweerder bij een zelfstandige en onafhankelijke uitoefening van zijn bevoegdheid in elk geval deels tot andere dan in de Beleidsregel vastgestelde parameters zou zijn gekomen, zijn ook de methodebesluiten onrechtmatig.”

65. De Raad leidt uit deze twee uitspraken het volgende af. De in het methodebesluit van 30 augustus 2005 neergelegde vorm van regulering past niet binnen het wettelijk kader van artikel 82, tweede lid, van de Gaswet. De Raad kan niet volstaan met het aangeven van de totale inkomsten die GTS aan het eind van een reguleringsperiode voor alle wettelijke taken tezamen ten hoogste mag ontvangen. De Raad moet enige richting geven aan het niveau van de tarieven die zullen gelden voor de diensten ter uitvoering van de wettelijke taken van GTS. Dit leidt de Raad tot de slotsom dat GTS op soortgelijke wijze als de regionale netbeheerders zou kunnen worden gereguleerd, namelijk door middel van een systeem van tariefregulering.
66. Uit de uitspraak van 29 juni 2010 leidt de Raad af dat artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet uitgaan van een continue regulering ter bevordering van de doelmatigheid, waarbij voor elk jaar een doelmatigheidskorting moet worden vastgesteld. Voorts staat vast dat de Beleidsregel onrechtmatig is en derhalve niet ten grondslag kan worden gelegd aan een nieuw besluit tot vaststelling van een methode van regulering.

5.3 Omvang en reikwijdte van de heroverweging

67. Zoals in de vorige paragraaf is uiteengezet, zal de Raad als gevolg van de uitspraken van het CBb voor een reeks van jaren opnieuw een methode van regulering ten behoeve van GTS moeten vaststellen. Hierbij spelen twee (bestuursrechtelijke) leerstukken een rol, te weten het uitgangspunt dat een nieuw besluit berust op de meest actuele relevante feiten en gegevens en het uitgangspunt dat reformatio in peius dient te worden vermeden.
68. Beide leerstukken worden hierna kort besproken waarna de Raad uiteenzet hoe hij daar in algemene zin invulling aan geeft in dit besluit. De Raad zal de vraag op welke wijze dit concreet doorwerkt in de methode van regulering in de volgende hoofdstukken behandelen en wel op het moment dat zich een concrete vraag met betrekking tot deze leerstukken aandient.

5.3.1 Actuele feiten en gegevens

69. Uitgangspunt in het bestuursrecht is dat een bestuursorgaan zich bij het nemen van een besluit baseert op het recht en de feiten en omstandigheden zoals deze zijn op het moment van het nemen van het besluit. Dit geldt ook na een vernietiging van een voorgaand besluit door de rechter. Op dit uitgangspunt zijn in de jurisprudentie uitzonderingen aanvaard, namelijk als uit de wet of de aard van het te nemen besluit voortvloeit dat het recht en de feiten en omstandigheden zoals die zich op enig moment in het verleden voordeden, bepalend zijn voor het nemen van het besluit.
70. Bij de vaststelling van onderhavig besluit is de Raad daarom in beginsel uitgegaan van het recht en de feiten en omstandigheden zoals deze zich op dit moment voordoen. De Raad plaatst hierbij de volgende kanttekeningen.
71. Om te beginnen stelt de Raad vast dat artikel 82, tweede en vierde lid, van de Gaswet niet expliciet een antwoord geeft op de vraag op welke feiten of gegevens de Raad zijn besluit moet baseren indien de periode van regulering waar het besluit betrekking op heeft (deels) in het verleden ligt. Van belang is wel dat uit deze voorschriften volgt dat de Raad een methode van regulering en een doelmatigheidskorting vaststelt voor een bepaalde periode, waarbij het methodebesluit voorafgaat aan de jaarlijkse vaststelling van de tarieven op basis van deze besluiten. Uit de hiervoor weergegeven wettelijke en Europeesrechtelijke doelstellingen en uitgangspunten van de regulering volgt voorts dat de methode van regulering en de doelmatigheidskorting GTS prikkels moet geven die de doelmatigheid van de bedrijfsvoering en de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de taken bevorderen. Daarnaast volgt uit deze doelstellingen en uitgangspunten dat GTS geen rendement mag behalen dat gemiddeld (over meerdere reguleringsperiodes) hoger is dan het rendement dat in het economisch verkeer gebruikelijk is. Ten slotte is van belang dat het CBb heeft uitgesproken dat de regulering een continu karakter dient te hebben.
72. Uit het voorgaande volgt dat een nieuw te nemen methodebesluit dat deels ziet op een periode in het verleden, niet de efficiëntieprikkels mag ondermijnen die een methode van regulering gedurende een bepaalde periode wordt verondersteld te geven. Ook zal de Raad ervoor moeten waken dat het nieuwe methodebesluit ertoe leidt dat GTS gemiddeld een hoger rendement behaalt dan in het economisch verkeer gebruikelijk.
73. Uitgangspunt van de methode van regulering die de Raad hanteert op basis van de wettelijke voorschriften en doelstellingen, is dat de efficiëntieprikkels worden gevormd door aan de te reguleren onderneming een tarief- of inkomstenniveau op te leggen dat gebaseerd is op gegevens die tijdens de reguleringsperiode niet zijn te beïnvloeden door

deze onderneming. Hierdoor leidt een efficiëntieverbetering die groter is dan verwacht direct tot een hoger rendement. De te reguleren onderneming heeft dan een prikkel om zijn bedrijfsvoering efficiënter in te richten. Zou een kostenverandering van de te reguleren onderneming direct leiden tot een aanpassing van zijn tariefinkomsten, dan neemt de doelmatigheidsprikkel af (of verdwijnt).

74. Als de Raad bij het nemen van een besluit dat betrekking heeft op een reeds (gedeeltelijk) verstreken reguleringsperiode rekening zou houden met actuele gegevens over de prestatie van de onderneming in die periode, zou de Raad de te reguleren onderneming als het ware afrekenen op zijn eigen prestatie in die reguleringsperiode. Vooraf kan dit worden gezien als een vorm van cost-plus regulering. Achteraf bezien wordt de gereguleerde onderneming op deze manier de bonus of malus voor de prestatie in de betreffende periode afgenomen. Hiermee ontstaat in feite een andere vorm van regulering dan beoogd door de wetgever.⁴⁵
75. Voor de onderdelen van de reguleringsmethode die volledig gebaseerd zijn op exogene gegevens⁴⁶, geldt niet dat het gebruik van (meer) recente gegevens die voor dat onderdeel van de methode van regulering relevant zijn⁴⁷, tot strijdigheid met de wettelijke doelstellingen leidt. Immers, de prestatie van de gereguleerde onderneming heeft ook bij gebruik van (meer) recente gegevens geen invloed op de maat die hem genomen wordt. Er is hiermee geen sprake van cost-plus regulering of het afnemen van de bonus of malus van de eigen prestatie. De prikkels voor doelmatige bedrijfsvoering of de meest efficiënte werkwijze blijven dus in stand. Bijkomend voordeel is dat in deze gevallen meer recente gegevens bijdragen aan een betere inschatting van de norm voor inkomsten, inclusief het redelijk rendement, of tarieven.
76. Kortom: wanneer inkomsten of tarieven gebaseerd zijn op historische gegevens van de te reguleren onderneming – de niet-exogene gegevens – kan gebruikmaking van meer recente gegevens leiden tot ondermijning van de wettelijke doelstelling van de regulering. Zijn de inkomsten of tarieven gebaseerd op exogene gegevens, dan zal de Raad in beginsel gebruik maken van de meest recente gegevens die relevant zijn voor de methode van regulering. De Raad merkt hierbij op dat deze keuze telkens onderdeel dient te zijn van een bredere

⁴⁵ De Raad verwijst naar paragraaf 5.1 voor meer informatie over hetgeen de wetgever beoogt te bereiken met de regulering.

⁴⁶ De Raad doelt hiermee op gegevens waar de te reguleren onderneming geen invloed op heeft, zoals de WACC.

⁴⁷ Het gaat hierbij nadrukkelijk niet noodzakelijkerwijs om de *actuele* feiten of gegevens op het moment waarop het besluit wordt genomen, maar om de meest recente feiten of gegevens die voor het desbetreffende onderdeel van de methode relevant zijn. Dat kunnen feiten of gegevens betreffen die in het verleden zijn gelegen of betrekking hebben op het verleden, maar niettemin meer recent zijn dan de feiten of gegevens waarop de vernietigde methodebesluiten waren gebaseerd.

afweging, waarbij bijvoorbeeld ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur – in het bijzonder het rechtszekerheidsbeginsel – en de mogelijkheid en wenselijkheid van nacalculatie wordt betrokken. Daarbij merkt de Raad op dat, zoals ook het CBb in zijn uitspraak van 29 juni 2010 heeft overwogen, een zekere mate van regulatoire onzekerheid inherent is aan het systeem van regulering als gevolg van de bestuursrechtelijke rechtsbescherming die tegen besluiten als het onderhavige openstaat. De Raad wijst er overigens op dat de regulatoire onzekerheid mede door het hierna te bespreken leerstuk van reformatio in peius wordt ingeperkt.

77. Gelet op het voorgaande concludeert de Raad dat hij bij de vaststelling van onderhavig besluit voor de exogene gegevens in beginsel uitgaat van de meest recente gegevens die relevant zijn voor de methode van regulering. Voor alle overige gegevens baseert de Raad zich in beginsel op financieel-economische parameters zoals die zich voordeden vóór de te reguleren periode.

5.3.2 Reformatio in peius

78. Het tweede bestuursrechtelijke leerstuk dat de Raad relevant acht in het kader van dit besluit is het uitgangspunt, als uitvloeisel van het rechtszekerheidsbeginsel, dat ‘reformatio in peius’ dient te worden vermeden. Dit in het algemene bestuursprocesrecht gehanteerde uitgangspunt houdt in dat een bestuursorgaan degene die een rechtsmiddel aanwendt niet naar aanleiding daarvan in een slechtere positie mag brengen dan deze was zonder indiening van dat bezwaar- of beroepsschrift. Op dit uitgangspunt kan een uitzondering worden gemaakt indien het bestuursorgaan op basis van de wet ook ambtshalve – dus zonder dat een rechtsmiddel is aangewend – bevoegd is om die verslechtering te bewerkstelligen. Het kan voorts gerechtvaardigd zijn van dit uitgangspunt af te wijken indien het (tegengestelde) belang van een derde, die ook een rechtsmiddel heeft aangewend tegen hetzelfde besluit, zwaarder moet wegen.
79. De Raad stelt vast dat tegen het methodebesluit van 30 augustus 2005 enkel door GTS beroep is ingesteld. Tegen de methodebesluiten van 16 december 2008 is door zowel EnergieNed als VEMW beroep ingesteld, terwijl de belangen van deze partijen naar het oordeel van de Raad – zoals ook kan worden afgeleid uit de uitspraak van het CBb van 29 juni 2010 – niet tegengesteld aan elkaar zijn.
80. Dit brengt met zich dat GTS voor wat betreft de tweede reguleringsperiode en EnergieNed en VEMW voor wat betreft de derde reguleringsperiode in beginsel niet in een slechtere positie zouden mogen geraken. Gelet op het abstracte karakter van dit besluit en de samenhang met de op basis van de onderhavige methode van regulering nog vast te

stellen χ -factor en tariefbesluiten gaat de Raad hier thans niet nader op in en komt hij hierop terug bij de vaststelling van laatstgenoemde besluiten.

6 Fundamenten van de methode van regulering

81. In dit hoofdstuk beschrijft de Raad hoe de fundamenten van de methode van regulering eruit zien. Hiertoe leidt de Raad uit de in het vorige hoofdstuk beschreven wettelijke doelstellingen en uitgangspunten een aantal basisbeginselen af die worden uitgewerkt in de paragrafen 6.1 tot en met 6.3. In dat kader behandelt de Raad een aantal door hem geëntameerde onderzoeken waaruit de Raad een aantal conclusies trekt. Ten slotte licht de Raad in paragraaf 6.4 toe waarom hij heeft gekozen voor een tweetal reguleringsperioden van telkens vier jaar. In de slotparagraaf van dit hoofdstuk beschrijft de Raad op hoofdlijnen hoe deze basisbeginselen leiden tot een methode van regulering voor GTS.

6.1 Doelmatigheid van de bedrijfsvoering

82. In paragraaf 5.1.1 heeft de Raad geconcludeerd dat sprake is van een doelmatige bedrijfsvoering indien een netbeheerder alleen die kosten maakt die efficiënt zijn en noodzakelijk zijn voor de uitvoering van zijn wettelijke taken. In paragraaf 6.1.1 gaat de Raad hier nader op in.
83. In het vorige hoofdstuk heeft de Raad uitgelegd dat een belangrijk onderdeel van de bevordering van de doelmatigheid is dat GTS in beginsel een redelijk rendement mag behalen. Dat is een rendement dat niet afwijkt van hetgeen in het economisch verkeer gebruikelijk is. De Raad bepaalt voor de berekening van dit redelijk rendement welk rendement in het economisch verkeer gebruikelijk is. De Raad licht in paragraaf 6.1.2 toe hoe hij dit redelijk rendement heeft bepaald.

6.1.1 Beoordeling efficiëntie GTS

Inleiding

84. Op basis van de Verordening dienen de tarieven van GTS gebaseerd te zijn op efficiënte kosten van een structureel vergelijkbare netbeheerder. De Raad is van oordeel dat een systeem van benchmarking het beste aansluit bij de gedachte dat de prestaties van GTS moeten worden vergeleken met die van een structureel vergelijkbare netbeheerder. In Nederland is er echter geen andere landelijke gasnetbeheerder, waarmee de Raad de prestaties van GTS kan vergelijken. In tegenstelling tot de methode van regulering van TenneT is er bovendien in Europees verband geen internationaal benchmarkonderzoek voor landelijke gasnetbeheerders voorhanden. Ook ziet de Raad geen mogelijkheid om op korte termijn op betrouwbare wijze een dergelijk onderzoek uit te voeren. Het opzetten van

een dergelijke benchmark vergt namelijk enige jaren van voorbereiding. Aangezien belanghebbenden aan de Raad hebben aangegeven belang te hechten aan spoedige besluitvorming, acht de Raad het niet opportuun om de regulering van GTS uit te stellen in afwachting van een betrouwbare internationale benchmark. Daarom heeft de Raad het onafhankelijk onderzoeksbureau Reckon LLP (hierna: Reckon) gevraagd om onderzoek uit te voeren naar een goede vergelijkingsgroep die de Raad kan hanteren om de efficiëntieverbetering te bepalen die GTS in de onderhavige reguleringsperiode kan realiseren (hierna: productiviteitsverandering).⁴⁸ Hiermee kan de Raad invulling geven aan de doelstelling van de Verordening dat de tarieven van GTS gebaseerd moeten zijn op de efficiënte kosten van een structureel vergelijkbare netbeheerder.⁴⁹

85. De Raad stelt hierbij vast dat de term efficiëntie op meerdere manieren kan worden ingevuld. Er kan voor gekozen worden om de efficiëntiebepaling toe te laten zien op de totale kosten van de energienetbeheerder (hierna: TOTEX-benadering) of op een deel van de kosten, zoals de operationele kosten (hierna: OPEX-benadering). In het algemeen dienen de gereguleerde tarieven van een netbeheerder ter dekking van alle kosten van die netbeheerder. De netbeheerder kan immers op basis van de Gaswet bij afnemers geen additionele kosten in rekening brengen voor gereguleerde taken. Op basis van de Verordening dienen de gereguleerde tarieven daarnaast gebaseerd te zijn op efficiënte kosten.⁵⁰ De Raad leidt hieruit af dat hij in beginsel de totale kosten van GTS op efficiëntie dient te beoordelen. De TOTEX-benadering sluit hier het beste op aan. Hiermee kan de Raad een efficiëntiedoelstelling formuleren voor zowel operationele kosten als investeringen van GTS tijdens de reguleringsperiode. Een onderzoek dat de Raad heeft laten uitvoeren in voorbereiding op de methodebesluiten voor TenneT van 14 september 2010 onderschrijft dit:

*“Doordat technische vooruitgang bij TSO’s (deels) afhankelijk is van kapitaalsinvesteringen, terwijl efficiëntie verbeteringen vooral komen van een verbeterde beheersing van de operationele kosten, dienen beiden daarom in een internationale benchmarkanalyse, en in de daaruit volgende regulering, meegenomen te worden.”*⁵¹

De Algemene Rekenkamer heeft bovendien in zijn onderzoek uit 2009 deze vorm van

⁴⁸ Reckon LLP, *Productivity growth of GTS*, maart 2011, www.energiekamer.nl. De Raad heeft het rapport op zorgvuldige totstandkoming gecontroleerd en geen reden gezien om aan te nemen dat daaraan getwijfeld dient te worden.

⁴⁹ Deze aanpak heeft de Raad ook ten behoeve van de vernietigde methodes van regulering van GTS toegepast, bij gebrek aan specifieke benchmarks

⁵⁰ De Raad verwijst voor meer informatie naar paragraaf 5.1.

⁵¹ TU Delft, IPSE Studies, Universiteit Utrecht en Erasmus Universiteit Rotterdam, *Onderzoek naar de generieke productiviteitsontwikkeling in de reguleringsmethode van TenneT TSO BV*, juli 2010, www.energiekamer.nl. De Raad heeft het rapport op zorgvuldige totstandkoming gecontroleerd en geen reden gezien om aan te nemen dat daaraan getwijfeld dient te worden.

regulering onderschreven.⁵² De Raad ziet het onderzoek van de Algemene Rekenkamer dan ook als een ondersteuning en validatie van de eerder gemaakte keuze voor de TOTEX-benadering in de regulering van TenneT en de regionale netbeheerders.⁵³ Om bovenstaande redenen kiest de Raad idealiter voor de TOTEX-benadering in de methode van regulering van GTS. Om op zorgvuldige wijze de toepasbaarheid van deze benadering voor GTS te onderzoeken heeft de Raad tevens aan Reckon gevraagd om de voor- en nadelen van de TOTEX- en de OPEX-benadering voor GTS te beschrijven.

86. Hieronder motiveert de Raad eerst waarom hij van mening is dat de TOTEX-benadering in dit besluit toepasbaar is. Vervolgens motiveert de Raad zijn keuze voor de op basis van de gekozen benadering en het rapport van Reckon op te leggen productiviteitsverandering van 2%.

TOTEX-benadering versus OPEX-benadering

87. Reckon stelt vast dat zowel de 'TOTEX-benadering' als de 'OPEX-benadering' mogelijk is bij GTS. Voor beide methoden noemt Reckon voordelen en aandachtspunten. Reckon benadrukt dat het vervolgens aan de toezichthouder is om een specifieke benadering te kiezen, omdat de toezichthouder het best in staat is vanuit de doelstellingen van de regulering een keuze te maken. De Raad licht de belangrijkste voordelen en aandachtspunten in de volgende randnummers kort toe. Vervolgens geeft hij aan welke benadering volgens hem het beste past bij de methode van regulering van GTS.
88. Reckon is van mening dat de 'TOTEX-benadering'⁵⁴ als belangrijkste voordeel heeft dat de Raad bij deze benadering geen rekening hoeft te houden met een mogelijke inconsistente aanpak van operationele kosten en kapitaalkosten. Reckon doelt er hierbij op dat gemeten partiële productiviteitsveranderingen (bijvoorbeeld op OPEX) gedreven kunnen zijn door veranderingen in een ander deel van de kosten (bijvoorbeeld de CAPEX). Omdat de TOTEX-benadering inhoudt dat de ontwikkeling in de operationele kosten en de kapitaalkosten gezamenlijk voor dezelfde bedrijven onder gelijke omstandigheden wordt gemeten, ligt de consistentie al in de constructie van de productiviteitsverandering besloten. De gekozen productiviteitsverandering laat daarmee bijvoorbeeld al automatisch ruimte voor substitutie van operationele kosten door kapitaal en andersom. Reckon merkt verder op dat de 'TOTEX-benadering' rekening houdt met het feit dat investeringsbeslissingen niet alleen gevolgen hebben voor kapitaalkosten, maar ook voor operationele kosten, zoals onderhoudskosten. Een aandachtspunt bij het toepassen van de

⁵² Kamerstukken II, 2008/09, 31 901, nrs. 1-2.

⁵³ Voor zowel de regulering van TenneT als die van de regionale netbeheerders verwijst de Raad voor meer informatie naar de website van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.

⁵⁴ Reckon noemt dit 'Y'.

TOTEX-benadering is dat de productiviteitsverandering mogelijkwerijs minder representatief is wanneer de verhouding tussen operationele kosten en totale uitgaven bij GTS afwijkt van die van de bedrijven in de te kiezen meetgroep.

89. Een voordeel dat Reckon noemt bij de OPEX-benadering⁵⁵ is dat op deze manier flexibeler kan worden omgegaan met inkomsten die tegenover investeringen staan en (daarmee) met de te realiseren winst. Bijvoorbeeld: wanneer de toezichthouder van mening is dat een gereguleerde onderneming onvoldoende financiële ruimte heeft om te investeren, kan hij de gereguleerde onderneming extra ruimte geven via de schattingen van de CAPEX. Reckon waarschuwt om bij het hanteren van de OPEX-benadering goed te letten op de wijze waarop de kapitaalkosten worden meegewogen in de methode van regulering. Deze dient uit te gaan van dezelfde uitgangspunten als de methodiek die gekozen wordt om een schatting te maken van de productiviteitsverandering op de operationele kosten. De kans op consistentiefouten is daarmee groot bij de OPEX-benadering. Een klein voorbeeld ter verduidelijking. De bedrijven in de meetgroep hebben arbeid vervangen door kapitaal. De productiviteitsverandering van de operationele kosten zal dan een grote efficiëntieslag laten zien. Als naast deze productiviteitsverandering in de methode van regulering verondersteld wordt dat de kapitaalkosten constant blijven, dan is de geschatte productiviteitsverandering op het niveau van de totale kosten te hoog. De verlaging van de operationele kosten werd immers mogelijk gemaakt door een verhoging van de kapitaalkosten. Deze negatieve productiviteitsverandering op de kapitaalkosten zou dan ook meegewogen moeten worden in de methode van regulering. In de praktijk gaat het consistent toepassen van deze partiële schattingen met aannames gepaard die de zorgvuldigheid niet ten goede komen.
90. De Raad stelt vast dat uit het onderzoek van Reckon blijkt dat zowel de OPEX- als de TOTEX-benadering mogelijk is, indien voldoende tegemoet wordt gekomen aan de daarbij geformuleerde aandachtspunten. Het uitgangspunt van de Raad dat hij idealiter voor de TOTEX-benadering kiest, blijft met het rapport van Reckon overeen. Verder acht de Raad het rapport van Reckon een bevestiging van deze voorkeur. Door namelijk te kiezen voor de TOTEX-benadering is de methodiek consistent in de behandeling van de twee kostensoorten; de risico's die Reckon noemt bij de keuze voor de OPEX-benadering doen zich nu niet voor. In de toepassing van deze benadering zal de Raad rekening houden met het aandachtspunt dat Reckon hierbij schetst ten aanzien van de vergelijkbaarheid van de meetgroep met GTS. De Raad werkt dit in de navolgende randnummers verder uit. De Raad kiest derhalve voor de methode van regulering van GTS dan ook voor een TOTEX-benadering. De Raad constateert dat hij hiermee bij alle energienetbeheerders, zowel de landelijke als de regionale netbeheerders, dezelfde benadering hanteert.

⁵⁵ Reckon noemt dit 'Z'.

Keuze van de productiviteitsverandering

91. Reckon beschrijft in zijn onderzoek verschillende meetgroepen die relevant kunnen zijn voor de verwachte productiviteitsverandering van GTS. Reckon schrijft niet voor welke meetgroep de Raad zou moeten kiezen. Die keuze kan volgens Reckon het best door de Raad gemaakt worden. Zoals hiervoor uitgelegd, kiest de Raad voor een vergelijking van GTS met een meetgroep die aansluit bij de TOTEX-benadering. Reckon heeft in dit kader gekeken naar de prestaties van de 30 sectoren van de Nederlandse economie en naar de prestaties van gastransportbedrijven in enkele andere landen. De Raad licht deze twee meetgroepen hieronder nader toe. Meetgroepen die slechts relevant zijn voor de OPEX-benadering worden hieronder niet behandeld. De Raad verwijst voor meer informatie hierover naar het onderzoek van Reckon.
92. Over de cijfers van sectoren van de Nederlandse economie stelt Reckon dat het niet onredelijk lijkt om deze getallen met GTS te vergelijken, wanneer deze gezamenlijk worden bezien en worden gemiddeld over een lange meetperiode. Dit zorgt er namelijk voor dat mogelijke meetproblemen zoveel mogelijk worden uitgemiddeld. Reckon heeft berekend dat de productiviteitsverandering van deze sectoren tussen -1,5% en 1,5% ligt. Reckon merkt op dat de verhouding tussen operationele kosten en kapitaalkosten van de sectoren van de Nederlandse economie mogelijk niet representatief is voor die van GTS.
93. Reckon kijkt ook naar verschillende studies die betrekking hebben op buitenlandse gasnetbeheerders. Reckon stelt dat dit een goede indicatie kan zijn voor de specifieke productiviteitsverandering die gasnetbeheerders kunnen realiseren. De verschillende productiviteitsveranderingen worden hieronder in Tabel 1 samengevat. Deze studies laten gerealiseerde productiviteitsveranderingen zien die liggen tussen 1,2% en 5,9% per jaar.

Tabel 1 Samenvatting van de studies uit Reckon (2011)

Studie	Aantal en type netbeheerder	Land	Productiviteitsverandering
Lawrence & Skolnik (2008)	Landelijke netbeheerders	Verenigde Staten	1,2%
Jamasb, Pollitt & Triebs (2008)	39 landelijke netbeheerders	Verenigde Staten	2,9% of 5,9%*
Pacific Economics Group (2008)	3 regionale netbeheerders	Australië	2,85%
Meyrick & Associates (2007)	3 regionale netbeheerders	Australië	2,7%
Economic Insights (2009)	1 regionale netbeheerder	Australië	1,9%

* De productiviteitsverandering is afhankelijk van de outputmaatstaf die wordt gehanteerd.

94. De Raad stelt vast dat een vergelijking van GTS met andere gasnetbeheerders het best aansluit bij de Verordening. Hierin staat immers dat tarieven gebaseerd dienen te zijn op kosten, voor zover deze overeenkomen met die van een structureel vergelijkbare efficiënte netbeheerder. Om dezelfde reden ligt een vergelijking met de sectoren van Nederlandse economie minder voor de hand. Daarnaast is de Raad ook vanuit economisch oogpunt van mening dat de kostenstructuur van GTS het beste vergeleken kan worden met de kostenstructuur van andere energienetbeheerders. Zoals Reckon zelf ook reeds opmerkt, is de specifiek kostenstructuur van GTS niet zonder meer vergelijkbaar met die van de sectoren van de Nederlandse economie. Bovendien stelt de Raad vast dat de productiviteitsverandering zoals die hoort bij een bedrijf met een specifieke kostenstructuur zoals GTS in belangrijke mate kan afwijken van de prestaties van de 30 sectoren van de Nederlandse economie. Dit wordt met name veroorzaakt door het feit dat de deze sectoren betreffende cijfers tot op een zeer hoog niveau zijn geaggregeerd. Gelet op het voorgaande acht de Raad het redelijk om GTS te vergelijken met andere gasnetbeheerders. Door de productiviteitsverandering van GTS niet op de sectoren van de Nederlandse economie te baseren, houdt de Raad rekening met het aandachtspunt zoals beschreven in randnummer 88 en zorgt de Raad er voor dat de TOTEX-benadering kan worden gehanteerd.
95. Bij zijn uiteindelijke keuze voor een bepaalde waarde voor de productiviteitsverandering acht de Raad twee argumenten relevant. De Raad licht dit hieronder nader toe.

96. De Raad stelt ten eerste vast dat Reckon in haar rapport verschillende studies naar productiviteitsveranderingen bij gasnetbeheerders noemt. Van deze verschillende studies vindt Reckon dat de productiviteitsveranderingen van 2,9% en 5,9% die volgen uit het onderzoek naar de 39 landelijke gasnetbeheerders in de Verenigde Staten methodisch het best vergelijkbaar zijn met de door de Raad vast te stellen productiviteitsverandering. De Raad is het eens met deze conclusie van Reckon en stelt bovendien vast dat het onderzoek betrekking heeft op een grote groep van landelijke gasnetbeheerders, hetgeen de betrouwbaarheid van de resultaten ten goede komt. Net als Reckon stelt de Raad tevens vast dat productiviteitsveranderingen van landelijke gasnetbeheerders in de Verenigde Staten niet automatisch ook realiseerbaar hoeven te zijn in de Nederlandse context. Bovendien merkt de Raad op dat de uit het onderzoek resulterende productiviteitsverandering afhankelijk is van de gehanteerde outputmaatstaf. Gezien het bovenstaande acht de Raad enige voorzichtigheid bij de interpretatie van de uitkomsten geboden. De Raad zal daarom alleen gebruik maken van de laagste waarde die uit deze studie volgt, te weten 2,9%. De overige studies die door Reckon worden genoemd leveren (enigszins) lagere productiviteitsveranderingen op. Het ongewogen gemiddelde van deze andere productiviteitsveranderingen heeft de Raad berekend op 2%.
97. De Raad stelt ten tweede vast dat hij de beoordeling van de efficiëntie van GTS beperkt tot de te realiseren productiviteitsverandering. Aan de beoordeling van de huidige mate van efficiëntie van GTS komt de Raad niet toe, aangezien er op dit moment geen internationale benchmark beschikbaar is. Dit pleit er voor om de productiviteitsverandering niet te laag vast te stellen.
98. De Raad stelt de productiviteitsverandering voor GTS op basis van de gekozen vergelijkingsgroep voor de derde reguleringsperiode vast met inachtneming van de indicatoren van 2,9% en 2%. Alles overwegende, inclusief de verwachting dat netbeheerders na enige tijd regulering minder mogelijkheden hebben om kosten verder te verlagen dan in het begin het geval is,⁵⁶ ziet de Raad aanleiding om een voorzichtige waarde te nemen. Daarom kiest de Raad ervoor de productiviteitsverandering voor GTS voor de derde reguleringsperiode vast te stellen op 2% per jaar. De Raad merkt op dat een productiviteitsverandering van 2% in lijn is met doelstellingen die de Raad voor dezelfde periode heeft opgelegd aan TenneT.⁵⁷
99. De Raad merkt hierbij op dat hij niet ingaat op de vraag hoe GTS deze efficiëntieverbetering moet realiseren. De Raad is van mening dat GTS dit zelf het beste

⁵⁶ De Raad verwijst in dit verband naar het methodebesluit voor de vierde reguleringsperiode van regionale netbeheerders gas (besluit van 26 augustus 2010 met kenmerk 103222_1/246, bijlage 4).

⁵⁷ De doelstellingen bedroegen 2% in 2010 en 1,9% in 2011 tot en met 2013.

kan bepalen. Daarmee is, overeenkomstig de bedoeling van de wetgever, sprake van outputsturing in plaats van input- of processturing. Door middel van outputsturing reduceert de Raad hiermee de toezichtlast voor de Raad en de administratieve lasten voor GTS.

6.1.2 Redelijk rendement

Inleiding

100. Ingevolge artikel 82, tweede lid, van de Gaswet stelt de Raad de methode van regulering vast met inachtneming van het belang dat de doelmatigheid van de bedrijfsvoering op de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van deze taken worden bevorderd. Zoals de Raad reeds in paragraaf 5.1.1 heeft uitgelegd, is onderdeel van het bevorderen van de doelmatigheid dat bedrijven die beter presteren dan de efficiëntiedoelstelling het extra behaalde rendement mogen behouden.
101. Hiertoe dient een reële vermogenskostenvergoeding te worden bepaald. Hiervoor hanteert de Raad een rendement dat in het economisch verkeer gebruikelijk is voor een bedrijf met een vergelijkbaar risicoprofiel (een 'redelijk rendement'). De Raad stelt het redelijk rendement gelijk aan de zogenaamde 'Weighted Average Cost of Capital'⁵⁸ (hierna: WACC) van een efficiënt gefinancierde netbeheerder. In deze paragraaf bespreekt de Raad de algemene uitgangspunten die de Raad hanteert bij de vaststelling van het redelijk rendement en de hoogte van de WACC die vervolgens resulteert. Voor een gedetailleerde beschrijving van de methode voor de berekening van het redelijk rendement verwijst de Raad naar bijlage 2 van onderhavig besluit.

Algemene uitgangspunten

102. De Raad acht het van belang om in dit besluit een transparante en voorspelbare methode van regulering neer te leggen. Onderdeel hiervan is een stabiele en transparante methodiek voor de berekening van de WACC. Om deze redenen sluit de Raad voor het bepalen van de WACC voor GTS aan bij de methodiek zoals gehanteerd voor de regionale netbeheerders gas en de landelijke netbeheerder elektriciteit.⁵⁹

⁵⁸ Zie formule (3) en (4) in bijlage 1.

⁵⁹ Zie methodebesluit voor de vierde reguleringsperiode van regionale netbeheerders gas (besluit van 26 augustus 2010 met kenmerk 103222_1/246), methodebesluit voor de vijfde reguleringsperiode van regionale netbeheerders elektriciteit (besluit van 26 augustus 2010 met kenmerk 103221_1/266) en methodebesluiten voor de vijfde reguleringsperiode van de landelijke netbeheerder elektriciteit (besluiten van 13 september 2010 met kenmerken 103096_1/242 en 103339_1/136), www.energiekamer.nl.

103. De Raad is zich bewust van het feit dat het van groot belang is dat de WACC op het juiste niveau wordt vastgesteld. Een te hoge WACC leidt ertoe dat GTS een hoger dan redelijk rendement behaalt, waardoor afnemers te veel betalen voor de geleverde diensten. Een te lage WACC leidt ertoe dat GTS een lager dan redelijk rendement behaalt. Hierdoor is de landelijk netbeheerder niet in staat een marktconforme vergoeding te betalen aan de vermogensverschaffers. Bij (her)financiering van de kapitaalbehoefte van de landelijk netbeheerder zullen vermogensverschaffers bij een te lage WACC onvoldoende bereid zijn om kapitaal ter beschikking te stellen. Noodzakelijke investeringen, en daarmee de voorzieningszekerheid, kunnen daardoor in het gedrang komen.
104. De WACC stelt efficiënte bedrijven in staat om een redelijk rendement te behalen op het geïnvesteerde vermogen dat benodigd is als vergoeding voor de vermogensverschaffers. De WACC is een procentuele vergoeding op het geïnvesteerde vermogen. De WACC omvat zowel een vergoeding voor het geïnvesteerde vreemd vermogen als een vergoeding voor het geïnvesteerde eigen vermogen. De gehanteerde WACC is om deze reden een gewogen gemiddelde van de kostenvoet van vreemd vermogen en de kostenvoet van het eigen vermogen, op basis van een door de Raad vastgestelde ‘gearing’.⁶⁰
105. Bij de vaststelling van de WACC is het van belang dat de Raad een vergoeding vaststelt die redelijk kan worden geacht voor de hoogte van de vermogenskosten van de landelijk netbeheerder aan het einde van de onderhavige reguleringsperiode. Dit betekent dat de vast te stellen WACC idealiter ‘forward-looking’ zou moeten zijn, waarbij de Raad anticipeert op toekomstige ontwikkelingen. De Raad beschouwt historische (‘backward-looking’) gegevens als het beste vertrekpunt voor voorspellingen van de toekomst, omdat de objectiviteit en stabiliteit van ‘forward-looking’ gegevens vaak onderwerp van discussie is. De waardes van de parameters in het verleden vormen dan ook de basis voor de berekening van de WACC. Vanwege het uitgangspunt dat een nieuw besluit berust op de meest actuele feiten en gegevens bepaalt de Raad de WACC door gebruik te maken van zo recent mogelijke gegevens uit het verleden. Gelet op de doorlooptijd van de besluitvorming ten aanzien van onderhavig besluit hanteert de Raad daarom gegevens tot en met december 2010 voor de vaststelling van de WACC voor de derde reguleringsperiode.
106. Een belangrijk criterium voor de vast te stellen parameters is voorts dat deze, al dan niet in onderlinge samenhang, in voldoende mate robuust dienen te zijn voor mogelijke ontwikkelingen op financiële markten gedurende de reguleringsperiode. De Raad bereikt dit door de schattingen van variabelen op voldoende conservatieve wijze uit te voeren. Daarom neemt de Raad de ontwikkeling van individuele parameters over verschillende referentieperioden in het verleden in ogenschouw, waarbij een balans wordt gezocht tussen

⁶⁰ Gearing is een vastgestelde norm met betrekking tot de mate van financiering met vreemd vermogen.

de representativiteit van de gemiddelde waardes van historische gegevens uit meer recente jaren en de stabiliteit van gemiddelde waardes van gegevens over een wat langere periode. Waar nodig weegt de Raad ook prognoses van gerenommeerde organisaties mee bij het vaststellen van de toekomstige waardes van de parameters. Tot slot houdt de Raad rekening met de mogelijke onzekerheid over de hoogte van de diverse parameters door, waar relevant, bandbreedtes te hanteren.

107. De Raad baseert de WACC op die van een netbeheerder die zich efficiënt financiert in plaats van op de werkelijke vermogenskosten van GTS. Deze aanpak sluit aan bij artikel 82, tweede lid, van de Gaswet dat bepaalt dat de methode van regulering wordt vastgesteld met inachtneming van het belang dat de doelmatigheid van de bedrijfsvoering op de meest doelmatige kwaliteit van de uitvoering van de wettelijke taken van de landelijk netbeheerder worden bevorderd.
108. In lijn met de door de Raad toegepaste reguleringssystematiek, stelt de Raad een zogenaamde reële WACC vóór belasting vast. Het hanteren van een reële WACC betekent dat de WACC geen vergoeding bevat voor de inflatie.⁶¹ De Raad kiest hiervoor omdat hij bij de tariefregulering van GTS kiest voor een systeem waarin tarieven jaarlijks gecorrigeerd worden voor de inflatie (via de cpi). Een reële WACC past goed bij een dergelijke regulering, omdat de inflatiecorrectie automatisch al in tarieven wordt doorgerekend, waardoor de inflatie niet meer hoeft te worden opgenomen in de WACC. Zoals hiervoor reeds is opgemerkt, dient bij het toepassen van een reële WACC wel de GAW geïndexeerd te worden. Verder bevat de gehanteerde WACC een vergoeding voor de te betalen vennootschapsbelasting.⁶²
109. De Raad bepaalt ten slotte de WACC voor het geheel van wettelijke taken van GTS. De Raad acht dit een redelijk uitgangspunt, omdat GTS niet per taak financiering aantrekt. Bovendien geldt voor GTS per taak op hoofdlijnen dezelfde methode van regulering, waardoor het reguleringsrisico praktisch identiek is. De Raad verwacht ten aanzien van deze punten geen verandering in deze reguleringsperiode. De Raad concludeert derhalve dat de WACC zonder onderscheid is toe te passen op de transporttaak, de balanceringsstaak en de kwaliteitsconversietaak van GTS.

⁶¹ Zie formule (4) van bijlage 1.

⁶² Zie formule (5) van bijlage 1.

Hoogte van de WACC

110. De methode voor de berekening van de WACC is gebaseerd op een rapport van het onafhankelijke onderzoeksbureau Oxera.⁶³ De Raad wil op basis van de meest recente ontwikkelingen in de parameters een WACC vaststellen. De Raad is van mening dat op deze wijze de WACC zoveel mogelijk representatief is voor de verwachte ontwikkelingen in de reguleringsperiode. Om deze reden heeft de Raad aan Oxera gevraagd om hiermee rekening te houden in zijn onderzoek.
111. Voor de bepaling van de hoogte van de WACC wordt voor de derde reguleringsperiode een zo goed mogelijke inschatting gemaakt van de WACC voor het jaar 2013. Vanwege het uitgangspunt dat een nieuw besluit berust op de meest actuele feiten en gegevens, neemt de Raad zo recent mogelijke gegevens mee, in casu gegevens tot en met december 2010.⁶⁴ Om deze reden sluit de Raad bij de vaststelling van de WACC voor GTS voor het jaar 2011 en verder, zoals weergegeven in Oxera (2011). Deze WACC is gebaseerd op gegevens tot en met december 2010.
112. De methode waarmee de Raad de WACC bepaalt staat in bijlage 2 beschreven. De Raad geeft hierbij per parameter een motivering voor de gemaakte keuzes. De Raad stelt de reële WACC (voor belasting) voor de landelijke netbeheerder voor de derde reguleringsperiode vast op 5,8%. In de tweede reguleringsperiode was de WACC voor de landelijke netbeheerder 6,5%. De verandering in de WACC wordt veroorzaakt door de actualisatie van de onderliggende parameters, zodat de parameters de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt reflecteren.

6.2 Op kosten gebaseerde tarieven

113. De Raad heeft in paragraaf 5.1.2 vastgesteld dat uit de Verordening volgt dat de methode van regulering gebaseerd moet zijn op de kosten van een structureel vergelijkbare netbeheerder. Echter, 'daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen' en het 'Jepma-effect' kunnen reden zijn om rekening te houden met de tarieven van andere netbeheerders. De Raad heeft beide aspecten onderzocht, de onderzoeken worden hieronder beschreven. De Raad geeft hierbij tevens aan hoe hij de conclusies uit deze onderzoeken interpreteert en heeft vertaald naar de methode van regulering van GTS. De Raad komt tot de conclusie dat er geen reden is om bij de vaststelling van de tarieven voor

⁶³ Oxera, *Cost of capital for GTS: annual estimates from 2006 onwards*, mei 2011, www.energiekamer.nl. De Raad heeft het rapport op zorgvuldige toetstandkoming gecontroleerd en geen reden gezien om aan te nemen dat daaraan getwijfeld dient te worden.

⁶⁴ De Raad verwijst voor een toelichting op dit uitgangspunt naar paragraaf 5.3 van onderhavig besluit.

GTS mede rekening te houden met de tarieven in de omringende landen en dat er derhalve geen aanleiding is om af te wijken van een kostengebaseerde regulering. De Raad licht dat hieronder toe.

Onderzoek naar concurrentie tussen pijpleidingen

114. De Raad heeft reeds in het jaar 2007 het onafhankelijk onderzoeksbureau The Brattle Group (hierna: Brattle) laten onderzoeken of er sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen ('pipe-to-pipe-competition').⁶⁵ In de voorbereidingen van onderhavig besluit heeft de Raad Brattle gevraagd om dit onderzoek opnieuw uit te voeren op basis van de meest recente informatie.⁶⁶ Daarbij heeft Brattle tevens geanalyseerd of de onderzoeksmethodiek moest worden aangepast op basis van nieuwe inzichten. Brattle heeft in beide onderzoeken onderzocht of het gastransportnet van GTS onderhevig is aan effectieve concurrentie van naburige gastransportnetten.⁶⁷ De gedachte hierachter is dat er volgens de Verordening geen noodzaak is om de tarieven te reguleren als er sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen het gastransportnet van de te reguleren onderneming en dat van andere partijen. In dat geval blijven de tarieven door de 'tucht van de markt' immers op een op kosten (inclusief een redelijk rendement) gebaseerd niveau.
115. In zijn onderzoeken heeft Brattle een aantal relevante markten⁶⁸ in Nederland onderscheiden. Hiervoor heeft Brattle onderzocht of er concurrentiedruk is van andere netten bij het transporteren van gas:
- naar een bepaald punt in het GTS-net (bestemmingsmarkt);
 - vanaf een bepaald punt in het GTS-net (oorsprongsmarkt);
 - over een bepaald tracé door Nederland tussen twee vaste punten of gebieden buiten Nederland (markt voor parallelle routes).

⁶⁵ The Brattle Group, *Assessing pipe-to-pipe-competition: theoretical framework and application to GTS*, december 2007, www.energiekamer.nl.

⁶⁶ The Brattle Group, *Assessing pipe-to-pipe-competition: theoretical framework and application to GTS*, mei 2011, www.energiekamer.nl. De Raad heeft het rapport op zorgvuldige totstandkoming gecontroleerd en geen reden gezien om aan te nemen dat daaraan getwijfeld dient te worden.

⁶⁷ Brattle definieert effectieve concurrentie tussen pijpleidingen als volgt: de concurrentiedruk van omliggende netwerken beperkt GTS in haar mogelijkheden om in afwezigheid van kostengeoriënteerde tariefregulering haar tarieven significant boven het huidige niveau te verhogen. Naar analogie van de zogenaamde SSNIP-test, beschouwt Brattle een prijsverhoging van meer dan 10% als significant.

⁶⁸ Een relevante markt is een markt die enerzijds wordt afgebakend door de aard van de desbetreffende producten of diensten en anderzijds wordt afgebakend door de geografische ligging. Dit laatste hangt samen met het feit dat in Nederland sprake is van een ontkoppeld entry-exitsysteem. Hierdoor is gas dat zich eenmaal in het netwerk van GTS bevindt, vrij verhandelbaar en is er geen sprake van gastransport van een bepaald entry naar een bepaald exitpunt.

Brattle heeft de mate van concurrentie op deze markten zowel kwalitatief als kwantitatief onderzocht. Brattle concludeert dat op geen van deze markten sprake is van effectieve concurrentie.

116. De Raad is van oordeel dat het onderzoek van Brattle aantoont dat er geen concrete aanwijzingen zijn dat er zodanige concurrentie tussen pijpleidingen plaatsvindt dat daarvan een disciplinerende werking uitgaat op de transporttarieven van GTS. Dit betekent dat GTS een prikkel heeft om haar tarieven te verhogen als er geen regulering zou zijn. Dit leidt immers tot een hoger rendement.
117. Kortom, de Raad stelt vast dat er in relatie tot het door GTS beheerde gastransportnet geen sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen. De Raad hoeft bij de vaststelling van de tarieven voor GTS dus niet te overwegen (mede) rekening te houden met de tarieven in de omringende landen vanwege het bestaan van concurrentie tussen pijpleidingen.

Onderzoek naar het 'Jepma-effect'

118. Het 'Jepma-effect' houdt in dat gunstiger transportcondities (transportvoorwaarden en/of -tarieven) ten opzichte van naburige netwerken tot gevolg kunnen hebben dat er omleidingstromen tot stand komen met een dusdanig grote vraag naar capaciteit dat de leveringszekerheid van binnenlandse afnemers in gevaar komt. GTS heeft de taak te zorgen voor leveringszekerheid. Indien de Raad de leveringszekerheid kan beïnvloeden via de methodebesluiten of tariefbesluiten, dient de Raad hier rekening mee te houden.
119. De Raad stelt dat de meeste binnenlandse afnemers worden beschermd tegen het optreden van het Jepma-effect doordat in de Transportvoorwaarden Gas – LNB een beschermingsmaatregel is opgenomen.⁶⁹ TPA Solutions heeft in een in 2007 uitgevoerd onderzoek bevestigd dat het reserveren van ov-exitcapaciteit door GTS voor de afnemers achter het desbetreffende exitpunt het gestelde Jepma-effect voorkomt.⁷⁰ De Raad acht voorts het risico dat direct aangesloten daadwerkelijk 'verdrongen' worden, zeer klein. Zij kunnen immers een afwijzing van hun transportverzoek voorkomen door tijdig

⁶⁹ Deze beschermingsmaatregel, welke blokboekingen voor de capaciteit mogelijk maakt, is toegevoegd bij besluit van 19 december 2007 met kenmerk 102673-17, www.energiekamer.nl. Met een blokboeking bedoelt de Raad dat GTS automatisch voldoende capaciteit reserveert op een ov exit punt ten behoeve van de afnemers achter dit punt. Shippers die gas leveren aan afnemers achter dit ov exit punt hoeven hierdoor geen capaciteit meer te reserveren. Dit leidt ertoe dat consumenten makkelijker kunnen wisselen van leverancier en er altijd voldoende capaciteit voor consumenten wordt gereserveerd.

⁷⁰ TPA Solutions Limited, *Advice on the design of the Gas Transport Service ("GTS") capacity regime*, mei 2007, www.energiekamer.nl.

capaciteit te boeken. De Raad heeft derhalve vastgesteld dat het niet aannemelijk is dat het Jepma-effect zich in de toekomst zal voordoen.

120. De Raad ziet geen reden om bij de vaststelling van de methode van regulering voor GTS te overwegen mede rekening te houden met de tarieven in de omringende landen en af te wijken van het beginsel dat tarieven op kosten dienen te zijn gebaseerd.

Eindoordeel

121. De Raad heeft laten onderzoeken of er sprake is van 'daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen'. Daarnaast heeft de Raad onderzocht of het 'Jepma-effect' zich heeft voorgedaan. De Raad constateert op basis van deze onderzoeken dat er geen sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen pijpleidingen en dat het 'Jepma-effect' zich tot op heden niet heeft voorgedaan. De Raad verwacht niet dat dit in de komende jaren zal veranderen. De uitkomsten van deze onderzoeken vormen hiermee voor de Raad geen reden om bij de vaststelling van de tarieven voor GTS mede rekening te houden met de tarieven in de omringende landen. De Raad ziet derhalve geen aanleiding om af te wijken van een kostengebaseerde regulering.

6.3 Meest doelmatige kwaliteit

122. De Raad heeft in hoofdstuk 5 beschreven dat de wetgever heeft bepaald dat de methode van regulering moet leiden tot de meest doelmatige kwaliteit. De Raad heeft daarom onderzocht of de methode van regulering expliciet rekening moet houden met investeringen.
123. De Raad heeft Frontier gevraagd om onderzoek te doen naar de effecten van de in de vernietigde methodebesluiten van 16 december 2008 vervatte methode van regulering op het investeringsklimaat van GTS.⁷¹ Dit om te achterhalen of deze methode van regulering de noodzakelijke investeringen niet belemmert. Indien dat het geval is, dan zal de Raad de thans vast te stellen methode van regulering hierop wellicht moeten aanpassen. De Raad komt tot de conclusie dat hij in de methode van regulering rekening dient te houden met een aantal door Frontier aangehaalde aspecten, te weten de inkoopkosten van energie, de vervangingsinvesteringen, de uniforme behandeling van operationele kosten en kapitaalkosten en het bieden van flexibiliteit in de methode van regulering voor het vergoeden van uitbreidingsinvesteringen. De Raad licht dat hieronder toe.

⁷¹ Frontier Economics, *Investment climate of the Dutch gas transmission system operator – relation to the method of regulation*, maart 2011, www.energiekamer.nl. De Raad heeft het rapport op zorgvuldige totstandkoming gecontroleerd en geen reden gezien om aan te nemen dat daaraan getwijfeld dient te worden.

Bevindingen van Frontier

124. Bij niet-gereguleerde ondernemingen zijn in het algemeen bij een investeringsbeslissing twee factoren van belang, volgens Frontier. Ten eerste moet de nieuwe investering terugverdiend kunnen worden (de winstgevendheidstoets). Ten tweede moet de nieuwe investering gefinancierd kunnen worden (de financierbaarheidstoets). Dit zijn de twee toetsen waaraan een investering moet voldoen. Frontier is van mening dat deze toetsen ook gelden voor een investering in een gereguleerde onderneming.
125. Frontier is vervolgens ingegaan op de vraag in hoeverre een methode van regulering invloed heeft op deze criteria. In het algemeen constateert Frontier dat een methode van regulering de (tarief)inkomsten bepaalt en het bedrijfsrisico van een gereguleerde onderneming kan beïnvloeden. De methode van regulering kan hierdoor invloed hebben op de investeringsbeslissing.
126. Frontier heeft daarom tot slot bezien in hoeverre de methode van regulering van de methodebesluiten van 16 december 2008 invloed heeft (gehad) op het investeringsklimaat van GTS. Daartoe heeft Frontier onderzocht in hoeverre er elementen in die methode van regulering zitten die de investeringsbeslissing positief en negatief kunnen beïnvloeden.
127. Op basis van deze analyse constateert Frontier ten eerste dat de methode van regulering op drie punten verbeterd zou kunnen worden om er voor te zorgen dat GTS voldoende rendement kan behalen. Ten eerste is Frontier van mening dat de operationele kosten die afhankelijk zijn van de gasprijs moeten worden gekoppeld aan een transparante gasprijsindex. Ten tweede stelt Frontier dat de Raad moet onderzoeken in hoeverre GTS verwacht dat in de onderhavige reguleringsperiode meer vervangingsinvesteringen zullen worden gepleegd dan in het verleden. Indien dat het geval is, dan adviseert Frontier dat de methode van regulering uitgaat van een meer 'forward looking' verwachting van de vervangingsinvesteringen. In dit verband stelt Frontier ook vast dat als er specifieke informatie beschikbaar is over het moment van vervanging van de investeringen, de methode van regulering hiermee rekening zou moeten houden. Tot slot is Frontier van mening dat de methode van regulering flexibiliteit moet bieden wat betreft het opnemen van de kosten van uitbreidingsinvesteringen in de tarieven om tijdsvertraging te voorkomen, als dat wettelijk gezien tot de mogelijkheden behoort.
128. Tegelijkertijd constateert Frontier dat de methode van regulering kan leiden tot te hoge tarieven voor de afnemers en daarmee teveel rendement voor GTS kan opleveren. Frontier stelt daarom drie maatregelen voor die hiervoor corrigeren. Ten eerste is Frontier van mening dat de methode van regulering gebaseerd moet zijn op de veronderstelling dat de verwachte tariefinkomsten gelijk zijn aan de verwachte kosten over de hele

reguleringsperiode in plaats van de tariefinkomsten toe te laten groeien naar de verwachte efficiënte kosten in het laatste jaar van de reguleringsperiode. Ten tweede stelt Frontier voor dat de methode van regulering zodanig moet zijn dat de tariefinkomsten de kosten goed moeten reflecteren, ook als de getransporteerde capaciteit verandert. Frontier stelt hierbij concreet voor om uit te gaan van omzetregulering. Ten derde stelt Frontier vast dat in de besluiten van 16 december 2008 de operationele kosten en de kapitaalkosten verschillend worden behandeld. Volgens Frontier kan dit leiden tot verkeerde prikkels die er toe kunnen leiden dat GTS minder doelmatig gaat werken dan de bedoeling is. Frontier stelt monitoring voor om eventuele problemen als gevolg van verkeerde prikkels te voorkomen.

129. Tot slot beveelt Frontier aan dat de methode van regulering een mechanisme moet bevatten om een eventueel financieringsprobleem bij een investering op te vangen. Hierbij geeft Frontier aan dat, als dit probleem zich voordoet, GTS op de korte termijn hogere tariefinkomsten zou moeten krijgen door kortere regulatorische afschrijvingstermijnen te hanteren. Op de langere termijn zou dit weer worden gecompenseerd via tariefsverlagingen voor de afnemers.

Oordeel van de Raad

130. Op basis van het onderzoek van Frontier heeft de Raad besloten een aantal adviezen ten aanzien van de methode van regulering over te nemen. Dit betreft ten eerste de opmerking van Frontier dat de methode van regulering operationele kosten die afhankelijk zijn van de gasprijs moet koppelen aan een transparante gasprijsindex. De Raad adresseert deze gedeeltelijke afhankelijkheid door, naar analogie van de inkoopkosten voor energie en vermogen bij TenneT, in de methode van regulering van GTS de inkoopkosten voor energie na te calculeren. De Raad verwijst voor meer informatie naar paragraaf 7.3.2. Ten tweede geeft de Raad invulling aan de aanbevelingen van Frontier over de manier van omgaan met verwachte vervangingsinvesteringen en het verschillend behandelen van operationele kosten en kapitaalkosten in de regulering (met mogelijk verkeerde prikkels als gevolg). Hiertoe baseert de Raad de methode van regulering op de TOTEX-benadering. De Raad verwijst voor meer informatie naar paragraaf 6.1.1.
131. Tot slot stelt de Raad vast dat de wetgever de aanbeveling van Frontier dat de methode van regulering zoveel mogelijk flexibiliteit moet bieden wat betreft het opnemen van de kosten van uitbreidingsinvesteringen in de tarieven om tijdsvertraging te voorkomen, reeds grotendeels mogelijk heeft gemaakt via een recente wijziging van de Gaswet. GTS kan na ingebruikname van uitbreidingsinvesteringen een voorstel tot tariefverhoging doen in het tariefvoorstel voor het daaropvolgende jaar. Op deze wijze wordt GTS in staat gesteld om kosten die toe te rekenen zijn aan een uitbreidingsinvestering en die als doelmatig kunnen worden aangemerkt, reeds gedurende de reguleringsperiode te verwerken in de tarieven.

Het is wettelijk gezien niet mogelijk om deze tariefverhoging gedurende het jaar reeds in te laten gaan. De Raad verwijst voor meer informatie naar paragraaf 8.1.

132. De overige drie aanbevelingen heeft de Raad niet overgenomen. Dit betreft ten eerste de aanbeveling van Frontier om voor een reguleringsperiode uit te gaan van verwachte tariefinkomsten die gedurende de gehele periode gelijk zijn aan de verwachte kosten. De Raad stelt vast dat in de reguleringspraktijk van de Raad alleen de verwachte tariefinkomsten in het laatste jaar van een reguleringsperiode gelijk zijn aan de verwachte efficiënte kosten. De gedachte hierachter is dat een netbeheerder op deze manier een aantal jaren krijgt om zijn kosten naar het efficiënte niveau te brengen. Hierdoor is het mogelijk dat een netbeheerder een hoger rendement behaalt dan het redelijke rendement in die reguleringsperiode doordat zijn kosten gedurende de periode lager zijn dan zijn inkomsten, maar dit effect kan voor de netbeheerder ook negatief uitpakken. De Raad ziet geen reden om de regulering op dit punt aan te passen.
133. Ten tweede dienen de tariefinkomsten de kosten goed te reflecteren, ook als de getransporteerde capaciteit verandert. De Raad stelt vast dat hij op grond van de Gaswet de tarieven van GTS reguleert en niet de omzet. Dit betekent dat het volumerisico bij GTS ligt. Aan deze aanbeveling van Frontier kan de Raad derhalve geen gevolg geven.
134. Tenslotte beveelt Frontier aan dat de methode van regulering een mechanisme moet bevatten om een eventueel financieringsprobleem bij een investering op te vangen door kortere regulatorische afschrijvingstermijnen te hanteren. De Raad stelt vast dat hantering van kortere regulatorische afschrijvingstermijnen voor bepaalde investeringen betekent dat een netbeheerder eerder zijn investeringskosten kan terugverdienen dan in het geval van hantering van de reguliere afschrijvingstermijnen. Op deze wijze kunnen financieringsproblemen worden voorkomen. Voor de afnemers betekent dit echter dat zij dan gedurende die periode een hoger tarief betalen – en daarna een lager tarief – dan het geval zou zijn bij hantering van de reguliere afschrijvingstermijnen. De Raad acht dit in beginsel niet gewenst. De Raad is daarnaast van oordeel dat het in beginsel de verantwoordelijkheid is van GTS en haar aandeelhouders om te zorgen voor voldoende financiële draagkracht. De Raad acht het derhalve nu niet gepast om opvolging aan deze aanbeveling te geven.
135. Samengevat heeft de Raad Frontier gevraagd te onderzoeken of de vast te stellen methode van regulering expliciet rekening moet houden met investeringen. Op basis van dit onderzoek concludeert de Raad dat hij in de methode van regulering hiermee op een aantal punten rekening moet houden. Dit betreft de inkoopkosten van energie, de vervangingsinvesteringen, het uniform behandelen van operationele kosten en kapitaalkosten en het bieden van flexibiliteit in de methode van regulering voor het

vergoeden van uitbreidingsinvesteringen. De Raad heeft deze voorstellen verwerkt in de methode van regulering. De Raad verwijst hiervoor naar de volgende hoofdstukken.

6.4 Duur van de reguleringsperioden

136. De Raad dient de methode van regulering voor de wettelijke taken van GTS vast te stellen voor een periode van ten minste drie en ten hoogste vijf jaar. Zoals eerder opgemerkt, heeft het CBb bepaald dat de Raad voor de periode vanaf 1 januari 2006 een methode van regulering moet vaststellen. De Raad kan zich derhalve thans niet beperken tot het vaststellen van een methode van regulering voor één periode, maar zal het tijdvak vanaf 1 januari 2006 tot heden moeten indelen in twee reguleringsperioden. De Raad heeft ervoor gekozen om de tweede reguleringsperiode te bepalen op het tijdvak vanaf 1 januari 2006 tot en met 31 december 2009 en de tweede op het tijdvak vanaf 1 januari 2010 tot en met 31 december 2013. De Raad licht deze keuze als volgt toe.
137. De Raad houdt bij het vaststellen van de duur van de reguleringsperioden doorgaans rekening met zowel de voordelen van een relatief korte reguleringsperiode als de voordelen van een langere reguleringsperiode.
138. De Raad is van oordeel dat een korte reguleringsperiode van drie jaar de gelegenheid biedt om de methode van regulering relatief snel aan te passen als de omstandigheden daar om vragen, zonder daarbij de reeds vastgestelde methode van regulering tussentijds te moeten wijzigen. Dit acht de Raad van belang vanwege een aantal redenen. Ten eerste kan de Raad zo sneller aansluiten op wijzigingen in de Gaswet en de Europese wetgeving. Immers, wijzigingen in de Gaswet en in de Europese wetgeving kunnen resulteren in gewijzigde wettelijke taken en kunnen financiële gevolgen voor GTS hebben. Ten tweede maakt een korte reguleringsperiode het mogelijk om eventuele wijzigingen in de kostenstructuur van GTS sneller in de tarieven te verwerken. Hierdoor kunnen enerzijds afnemers sneller (in een volgende reguleringsperiode) profiteren van de door GTS behaalde doelmatigheidsverbeteringen. Anderzijds komen structurele kostenverhogingen ook eerder via de reguleringssystematiek in de tarieven tot uitdrukking.
139. De Raad ziet als voordeel van een lange reguleringsperiode van vijf jaar dat de Raad meer zekerheid kan bieden aan GTS en haar vermogensverschaffers over de toekomstige inkomsten van GTS. Een ander argument voor een lange reguleringsperiode is dat dit GTS meer prikkelt om de doelmatigheid te vergroten. Immers, indien GTS erin slaagt de x -factor te verslaan, mag zij deze (extra) winst gedurende die reguleringsperiode behouden.

140. Gelet op het voorgaande heeft de Raad gekozen voor een reguleringsperiode van telkens vier jaar. Dit maakt het enerzijds mogelijk om relatief snel in te springen op gewijzigde omstandigheden, maar biedt tevens zekerheid en stabiliteit. De Raad stelt bovendien vast dat hij hiermee aansluit bij de eerder gemaakte keuze van een reguleringsperiode van vier jaar in het methodebesluit van 30 augustus 2005 en de methodebesluiten van 16 december 2008. Tot slot leidt deze keuze er toe dat per 1 januari 2014 een nieuwe reguleringsperiode voor GTS kan aanvangen welke samenvalt met het begin van nieuwe reguleringsperiodes voor TenneT en de regionale netbeheerders gas en elektriciteit.

6.5 Tot slot

141. De Raad heeft in de voorgaande paragrafen de wettelijke doelstellingen en uitgangspunten vertaald naar de fundamenteën van de methode van regulering. Centrale begrippen hierin zijn de TOTEX-benadering en de productiviteitsbenchmark. Daarnaast zijn ook de WACC, de waardering van de activa van GTS en de duur van de reguleringsperiode relevant. In deze paragraaf legt de Raad uit hoe deze begrippen zich vertalen in een x -factor en wat de rol van rekenvolumina hierbij is.
142. De Raad berekent op basis van onder andere de WACC en de waardering van de activa van GTS de totale kosten van GTS. Met behulp van de TOTEX-benadering en de productiviteitsbenchmark kan de Raad vervolgens de verwachte efficiënte kosten voor GTS in het laatste jaar van de reguleringsperiode bepalen. Aan dit kostenniveau stelt de Raad het verwachte eindniveau aan tariefinkomsten (hierna: eindinkomsten) voor GTS gelijk. In combinatie met het beginniveau aan tariefinkomsten (hierna: begininkomsten) kan de Raad voorafgaand aan onderhavige reguleringsperiode een x -factor bepalen voor GTS. Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 7 van dit besluit.
143. De Raad past de x -factor vervolgens elk jaar van de onderhavige reguleringsperiode toe op de gewogen gemiddelde tarieven. Dit gewogen gemiddelde tarief moet vervolgens dalen met de x -factor. De Raad bepaalt de gewogen gemiddelde tarieven met behulp van de rekenvolumina. Het begrip 'rekenvolumina' is de verwachting van de Raad over het aantal eenheden dat GTS zal afzetten in enig jaar. De Raad baseert deze verwachting op daadwerkelijk gefactureerde volumina in eerdere jaren.
144. Op deze wijze bepaalt de Raad voor elk jaar van de reguleringsperiode wat de tariefinkomsten zijn die GTS, op basis van de rekenvolumina, met haar tarieven mag verdienen in een bepaald jaar. Tegelijkertijd is hiermee (in combinatie met de relevante inflatie) het gewogen gemiddelde tariefniveau bepaald waarop de Raad in het volgende jaar van de reguleringsperiode wederom de x -factor toepast. Via toepassing van de x -factor en

de rekenvolumina zorgt de Raad er – bij gelijkblijvende rekenvolumina⁷² – daarmee voor dat hij de begininkomsten naar het niveau van de eindinkomsten brengt.

145. Tot slot merkt de Raad op dat hij bij het vaststellen van de daadwerkelijke tarieven voor GTS jaarlijks rekening houdt met nieuwe producten en diensten, eventuele uitbreidingsinvesteringen en marktfaciliterende activiteiten. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 8 van dit besluit.

⁷² Als gevolg van het feit dat de Raad de rekenvolumina jaarlijks bijstelt, zal de Raad nimmer het voor de reguleringsperiode verwachte niveau aan eindinkomsten bereiken.

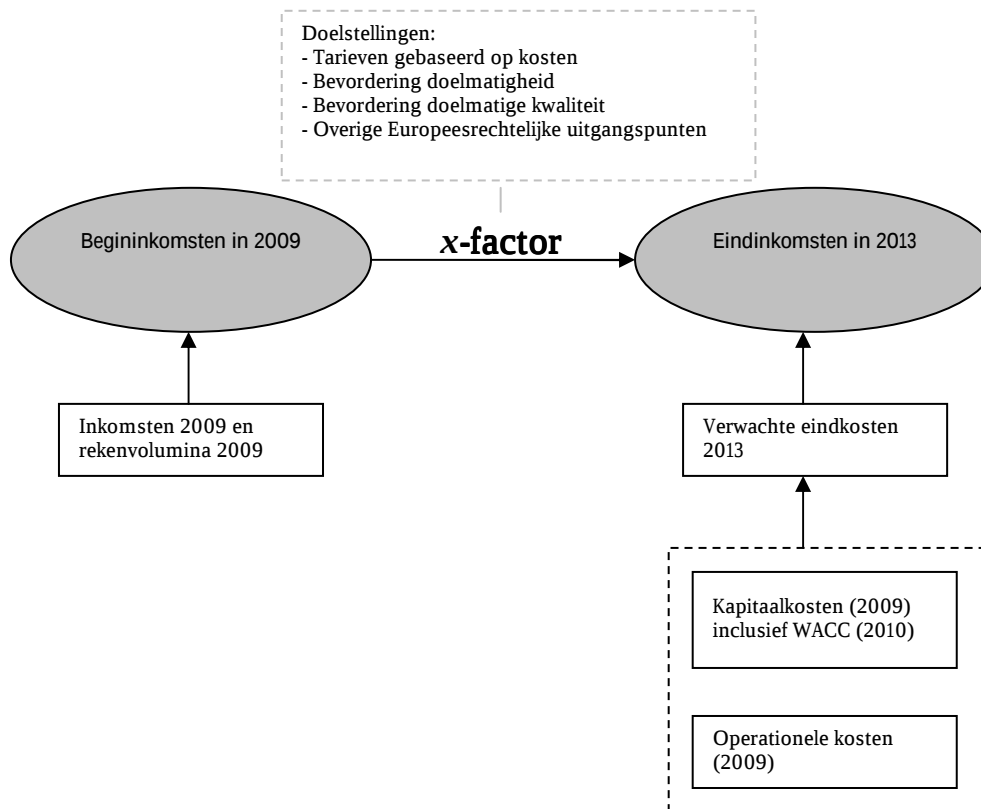
7 Bepaling van de x -factor

146. De Raad beschrijft in dit hoofdstuk gedetailleerd op welke wijze de x -factor, als onderdeel van de methode van regulering, ten behoeve van de balanceringsstaak van GTS wordt vastgesteld. De Raad zal daarbij gemaakte keuzes motiveren.
147. Eerst gaat de Raad in paragraaf 7.1 in op de betekenis van diverse kernbegrippen die relevant zijn bij de bepaling van de x -factor. Vervolgens gaat de Raad in de paragrafen 7.2 tot en met 7.5 in meer detail in op de wijze van bepaling van de x -factor zelf. Hierbij komt ook de actualisatie van de onderliggende gegevens, parameters en inzichten die zijn gehanteerd aan de orde. In paragraaf 7.6 legt de Raad tenslotte uit hoe de Raad de x -factor berekent.

7.1 Kernbegrippen

148. In figuur 1 beschrijft de Raad de samenhang tussen een aantal kernbegrippen van de methode van regulering waarmee de onderlinge relaties kunnen worden verduidelijkt. Daarnaast beschrijft de Raad in figuur 1 de stappen die achtereenvolgens bepalen op welke wijze hij de x -factor bepaalt.

Figuur 1: Schematische weergave van de samenhang van een aantal kernbegrippen



149. De kernbegrippen in figuur 1 hangen op de volgende wijze samen. De Raad beoogt tijdens de reguleringsperiode de doelstellingen van de wetgever zoveel als mogelijk te behalen. De Raad tracht dit te bewerkstelligen door de tarieven te laten dalen door middel van toepassing van de *x-factor*. Met behulp van de *x-factor* zorgt de Raad er voor dat de begininkomsten⁷³ in het jaar 2009 zich geleidelijk ontwikkelen naar de verwachte eindinkomsten⁷⁴ in het jaar 2013.

150. De verwachte eindinkomsten zijn daartoe door de Raad gelijk gesteld aan de verwachte eindkosten inclusief een redelijk rendement voor het jaar 2013. Hiermee bereikt de Raad dat de tarieven van GTS op kosten gebaseerd zijn. De verwachte eindkosten zijn die kosten

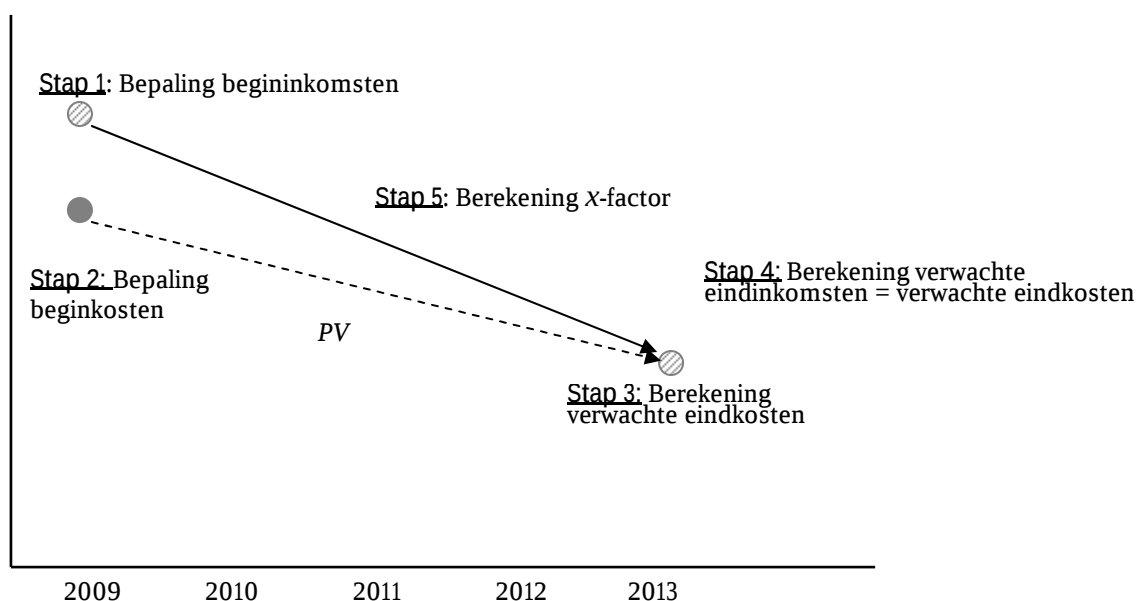
⁷³ De Raad definieert de *begininkomsten* als de tariefinkomsten voor de uitvoering van onderhoudende taak van GTS voor het jaar 2009.

⁷⁴ De Raad definieert de *eindinkomsten* als de verwachte inkomsten die in het jaar 2013 voor GTS resulteren, bij gelijkblijvende rekenvolumina, nadat in de vier jaren van de derde reguleringsperiode de *x-factor* is toegepast.

waarvan de Raad vindt dat GTS die moet maken om haar wettelijke taken te kunnen uitvoeren. Hierbij is sprake van een doelmatige bedrijfsvoering van GTS indien GTS niet meer kosten maakt dan deze verwachte kosten. De verwachte eindkosten zijn afgeleid uit de beginkosten. De beginkosten zijn de totale kosten van GTS in het jaar 2009 voor de uitvoering van onderhavige taak. De beginkosten bestaan uit de kapitaalkosten (inclusief een redelijk rendement) en de operationele kosten. De Raad definieert daarbij het redelijk rendement als het rendement dat voor ondernemingen met een vergelijkbaar risicoprofiel als GTS in het economisch verkeer gebruikelijk is.

151. In figuur 2 staat schematisch weergegeven uit welke stappen de methode van regulering van GTS achtereenvolgens bestaat. Deze stappen komen in de volgende paragrafen van dit hoofdstuk aan de orde.

Figuur 2 Schematische weergave van de werking van de x-factor



152. Allereerst berekent de Raad de begininkomsten in het jaar 2009 (zie verder paragraaf 7.2). Vervolgens berekent de Raad de verwachte eindinkomsten. De Raad doorloopt hiertoe achtereenvolgens drie stappen. Ten eerste bepaalt de Raad de beginkosten in het jaar 2009 (stap 2). Vervolgens bepaalt de Raad de verwachte productiviteitsverandering voor de derde reguleringsperiode. Toepassing van deze productiviteitsverandering leidt vervolgens tot de verwachte eindkosten in het jaar 2013 (stap 3). In de derde stap stelt de Raad de verwachte eindinkomsten in het jaar 2013 gelijk aan de verwachte eindkosten in het jaar

2013 (stap 4). Deze drie stappen staan beschreven in paragraaf 7.3 tot en met paragraaf 7.5. Tot slot bepaalt de Raad de *x*-factor op die hoogte die ervoor zorgt dat de begininkomsten gedurende de reguleringsperiode naar de verwachte eindinkomsten toegroeien (zie verder paragraaf 7.6).

7.2 Bepaling van de begininkomsten

153. De eerste stap van de methode om de *x*-factor vast te kunnen stellen, bestaat uit het bepalen van de begininkomsten.
154. De tariefinkomsten voor het jaar 2009 dienen ter dekking van de kosten (inclusief een redelijk rendement) van het jaar 2009. De Raad definieert in het algemeen de begininkomsten als de som van het product van de tarieven⁷⁵ en de rekenvolumina. Het is echter niet mogelijk om deze methode te hanteren, aangezien GTS voor het jaar 2009 tarieven per dienstencategorie⁷⁶ hanteerde in plaats van tarieven per (wettelijke) taak. De Raad kan derhalve niet de begininkomsten per taak vaststellen.
155. Daarom heeft de Raad besloten om de begininkomsten op de volgende wijze te bepalen. De Raad corrigeert ten eerste de verwachte eindinkomsten voor het jaar 2009 die voortvloeien uit de methode van regulering van de voorgaande reguleringsperiode voor het verschil tussen de verwachte rekenvolumina voor 2009 en de gerealiseerde volumina voor 2009.⁷⁷ Vervolgens bepaalt de Raad de inkomsten die GTS in het jaar 2009 heeft verkregen vanwege uitbreidingsinvesteringen, nieuwe diensten en/of marktfaciliterende activiteiten en telt deze bij elkaar op.⁷⁸ Het totaal van de gecorrigeerde eindinkomsten voor 2009 en de extra inkomsten voor 2009 fungeert vervolgens als de begininkomsten voor het jaar 2009 in de derde reguleringsperiode.⁷⁹ Op deze manier sluit de Raad met de methode van regulering voor de derde reguleringsperiode aan op de uitkomsten van de methode van regulering voor de tweede reguleringsperiode. Hiermee benadrukt de Raad het continue

⁷⁵ De Raad acht het hierbij niet relevant dat dit ongereguleerde tarieven betreft. Immers, ook in afwezigheid van regulering dienen de met de tarieven verkregen inkomsten als dekking van de kosten in dat jaar.

⁷⁶ GTS hanteerde drie categorieën van diensten: transportdiensten, transportgerelateerde diensten en de kwaliteitsconversiedienst. De tarieven uit de transportdiensten en transportgerelateerde diensten (hierna: transporttarieven) boden dekking voor de totale kosten voor de transporttaak en de balanceringsstaak. Daarnaast boden de transporttarieven dekking voor een deel van de kosten voor de kwaliteitsconversietaak.

⁷⁷ Zie formule (2) van bijlage 1.

⁷⁸ Zie formule (3) van bijlage 1.

⁷⁹ Zie formule (1) van bijlage 1.

karakter van de regulering, waarop door het CBb is gewezen in zijn uitspraak van 29 juni 2010.

156. Gelet op het voorgaande betekent dit dat de begininkomsten op basis van de onderstaande stappen worden bepaald:
- de Raad bepaalt ten eerste per wettelijke taak de (gewogen gemiddelde) tarieven in het jaar 2005. De Raad maakt hierbij gebruik van de verdeling van de inkomsten over de wettelijke taken van GTS, zoals die is vastgelegd in de methodebesluiten voor de tweede reguleringsperiode, en de gerealiseerde volumina voor het jaar 2005;
 - vervolgens past de Raad op deze tarieven de doelmatigheidskorting uit de tweede reguleringsperiode en de cpi toe om te komen tot de (gewogen gemiddelde) tarieven voor het jaar 2009 per taak;
 - de Raad vermenigvuldigt de resulterende gewogen gemiddelde tarieven met de gerealiseerde volumina voor het jaar 2009. Op deze wijze worden de inkomsten per taak bepaald;
 - de Raad verhoogt vervolgens de inkomsten per taak voor het jaar 2009 met de inkomsten die in datzelfde jaar worden vergoed ten behoeve van nieuwe diensten, uitbreidingsinvesteringen en/of nieuwe marktfaciliterende activiteiten, om te komen tot de begininkomsten voor het jaar 2009.

7.3 Bepaling van de beginkosten

157. De tweede stap in de methode tot vaststellen van de x -factor is dat de Raad de beginkosten van GTS moet vaststellen. De Raad baseert het huidige kostenniveau op gegevens uit het jaar 2009, dus één jaar voorafgaand aan de start van de onderhavige reguleringsperiode. Indien de Raad uit zou gaan van recentere feiten en omstandigheden en bijvoorbeeld gegevens zou gebruiken uit de jaren van de reguleringsperiode zelf, leidt dit tot een verstoring van de (wettelijk beoogde) reguleringsystematiek. Dit zou namelijk de doelmatigheidsprikkel die de onderhavige methode van regulering beoogt te geven, ondermijnen. Zoals de Raad reeds in paragraaf 5.3 heeft uitgelegd zou de Raad in dat geval GTS als het ware afrekenen op haar eigen prestaties en ontstaat in feite een andere vorm van regulering dan beoogd door de wetgever.⁸⁰
158. Zoals reeds in paragraaf 7.1 is toegelicht, onderscheidt de Raad twee kostencategorieën: kapitaalkosten en operationele kosten. De som van beide categorieën vormen de totale kosten. Bij het vaststellen van deze kosten heeft de Raad besloten om zo veel als mogelijk aan te sluiten bij de regels die voortvloeien uit de International Financial Reporting

⁸⁰ De Raad verwijst naar paragraaf 5.5 voor meer informatie hierover.

Standards (hierna: IFRS).⁸¹ De Raad acht IFRS een goede methode om gegevens van een voldoende kwaliteitsniveau te krijgen.

7.3.1 Bepaling van de kapitaalkosten

159. De kapitaalkosten vormen een vergoeding voor het geïnvesteerde vermogen van GTS. De kapitaalkosten bestaan enerzijds uit een reële vermogenskostenvergoeding over de GAW en anderzijds uit de afschrijvingen op de GAW.⁸²
160. Ten aanzien van de kapitaalkosten merkt de Raad het volgende op. Het jaar waarin een bepaalde investering is gedaan noemt de Raad een investeringsjaar. De Raad bepaalt, zoals gebruikelijk, voor een bepaald jaar de GAW. De Raad doet dit als volgt. Voor elke investering die in gebruik is genomen voor de start van onderhavige reguleringsperiode, berekent de Raad de waarde van de investering door het initiële investeringsbedrag te verminderen met de afschrijvingen. Hiertoe heeft de Raad per activasoort een afschrijvingstermijn bepaald (zie Tabel 2). Omdat de Raad met een reële WACC rekent, maakt de Raad gebruik van een cpi voor het berekenen van de GAW.⁸³ Met behulp van de cpi indexeert de Raad voor elk investeringsjaar het investeringsbedrag minus de afschrijvingen tot het laatste jaar, voorafgaand aan de reguleringsperiode.
161. De Raad vermenigvuldigt de reële WACC met de GAW zoals berekend conform het gestelde in het vorige randnummer. De kapitaalkosten zijn nu de som van het reële rendement over de GAW en de geïndexeerde afschrijvingen.⁸⁴

Vaststelling van de GAW

162. Bij de vaststelling van de GAW houdt de Raad rekening met afschrijvingen en de cpi. Voor de activa geldt per soort actief een afschrijvingstermijn conform de algemene uitgangspunten zoals weergegeven in Tabel 2.

⁸¹ Deze "IFRS" betreft een set afspraken over hoe het jaarverslag van een verslagplichtige organisatie eruit moet zien. Voor allerlei categorieën is vastgelegd hoe/wanneer ze in een jaarverslag opgenomen dienen te worden. Het beheer van de standaarden is in handen van de International Accounting Standards Board (IASB). De door Europese ondernemingen te gebruiken (gelijklopende) standaarden worden door de Europese Commissie gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie.

⁸² Zie formule (10) van bijlage 1.

⁸³ De Raad verwijst voor meer informatie naar paragraaf 6.1.3. Zie formule (4) van bijlage 1.

⁸⁴ Zie formule (10) van bijlage 1.

Vaststelling van de afschrijvingstermijnen

163. De Raad heeft de afschrijvingen bepaald door per actief de afschrijvingslasten te bepalen en deze te sommeren. De afschrijvingen zijn hierbij bepaald met inachtneming van de afschrijvingstermijnen die per activasoort zijn voorgeschreven door de Raad (zie Tabel 2). De Raad heeft deze afschrijvingstermijnen bepaald op basis van de economische levensduur van het actief. Hierbij heeft de Raad aangesloten bij de termijnen die hij reeds in het besluit van 8 september 2005 heeft vastgelegd.⁸⁵ Deze termijnen sluiten tevens aan bij de termijnen die de Raad hanteert in de regulering van de regionale netbeheerders gas.⁸⁶

Tabel 2 Afschrijvingstermijn per activasoort voor investeringen

Materiële vast activa	Termijn van afschrijving (in jaren)
Leidingen, dienstwoningen	55
Stations, installaties, lichtscheidingsunits, kantoor- en utiliteitsgebouwen	30
Inrichting gebouwen, bedrijfsinventaris, gereedschappen, werktuigen, rollend materieel, wegen, terreinvoorzieningen	10
Computerapparatuur, vermeting	5
Terreinen	Hier wordt niet op afgeschreven

Vaststelling van de WACC

164. De methode waarmee de Raad de WACC bepaalt staat in paragraaf 6.1.2 op hoofdlijnen en in bijlage 2 in meer detail beschreven en gemotiveerd. De Raad stelt de reële WACC (voor belasting) voor de landelijke netbeheerder voor de derde reguleringsperiode vast op 5,8%. In de tweede reguleringsperiode was de WACC voor de landelijke netbeheerder 6,5%. De verandering in de WACC wordt veroorzaakt door de actualisatie van de onderliggende parameters, zodat de parameters de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt reflecteren.

7.3.2 Bepaling van de operationele kosten

165. De operationele kosten die de Raad hanteert zijn gelijk aan de door GTS gerapporteerde operationele kosten. De Raad maakt bij het vaststellen van de operationele kosten

⁸⁵ De Raad verwijst naar bijlage C van het besluit tot vaststelling van de x-factor voor GTS van 8 september 2005 met kenmerk 101847-69 (hierna: het besluit van 8 september 2005).

⁸⁶ Zie de Regulatorische Accountingregels 2009 ten behoeve van de regionale netbeheerders gas, vastgesteld in maart 2010 (www.energiekamer.nl).

onderscheid naar de inkoopkosten voor energie en de overige operationele kosten. De Raad heeft in Tabel 3 toegelicht welke kosten hij schaaft onder de inkoopkosten voor energie. Operationele kosten die niet in Tabel 3 zijn opgenomen, vallen onder de overige operationele kosten. Dit betreft onder andere personeelskosten. De Raad merkt hierbij op dat er sinds 1 april 2011 een nieuw balanceringsregime van kracht is. Met de invoering van dit nieuwe regime zijn de inkoopkosten voor energie in Tabel 3 die aan de balanceringsstaak zijn toegerekend, gewijzigd.

Tabel 3 Definitie van inkoopkosten voor energie per taak van GTS

	Transporttaak	Balanceringsstaak	Kwaliteitsconversietaak
Elektriciteitskosten	√		
Brandstofgas kosten	√		
Stikstof kosten			√
Balanceringscontract kosten (tot 1 april 2011)	√	√	
Prijsverschil balancerings (tot 1 april 2011)		√	
Reserveringsvergoeding ⁸⁷ (per 1 april 2011)		√	
Emissiekosten	√		
Odorantkosten	√		

166. Ten aanzien van de inkoopkosten voor energie merkt de Raad het volgende op. De inkoopkosten voor energie zijn sterk afhankelijk van de marktomstandigheden in enig jaar. Deze omstandigheden kunnen jaarlijks sterk variëren. Het baseren van de schatting voor de inkoopkosten voor energie op de gerealiseerde kosten lijkt derhalve niet gepast. De Raad heeft daarom besloten om de inkoopkosten voor energie na te calculeren. De Raad is zich ervan bewust dat nacalculatie met zich mee brengt dat de prikkel om doelmatig te handelen minder wordt. Toch acht hij zijn keuze verdedigbaar gegeven de beperkte invloed die GTS kan uitoefenen op de prijs en hoeveelheid van de benodigde brandstoffen. De Raad wil GTS desalniettemin toch een prikkel geven om zo efficiënt mogelijk te handelen op die onderdelen waar GTS wel invloed heeft.

167. Daarom heeft de Raad besloten om het verschil tussen de verwachte inkoopkosten voor energie en de gerealiseerde inkoopkosten voor energie slechts gedeeltelijk na te calculeren. De Raad hanteert daarbij een bonus/malus-regeling, naar analogie van de

⁸⁷ Dit betreft de vergoeding die wordt betaald voor het aanbieden van minimum hoeveelheden op de biedladder. De Raad verwijst voor meer informatie naar het besluit van 15 maart 2011, kenmerk 102669_3/9, www.energiekamer.nl.

bonus/malusregeling voor de inkoopkosten energie en vermogen bij TenneT.⁸⁸ Deze bonus/malusregeling houdt in dat de Raad van het verschil tussen de geschatte inkoopkosten energie en de gerealiseerde inkoopkosten energie (zowel negatief als positief) driekwart nagecalculeert. Het resterende gedeelte is voor rekening en risico van GTS. Indien het verschil meer dan 20% bedraagt (zowel negatief als positief) wordt het meerdere volledig nagecalculeerd. De Raad acht deze keuze verdedigbaar. Enerzijds blijft GTS een prikkel houden om doelmatig in te kopen, anderzijds zijn de risico's voor GTS (die direct invloed hebben op het rendement) begrensd tot een kwart van 20% van de geschatte inkoopkosten. De Raad is voornemens dit bedrag als correctie te verwerken in de tarieven volgend op het jaar dat dit bedrag bekend is.

7.4 Berekening van de verwachte eindkosten

168. Ingevolge artikel 82, vierde lid, van de Gaswet heeft de x-factor tot doel om de doelmatigheid van de bedrijfsvoering te bevorderen. De Raad geeft hier mede invulling aan middels deze derde stap. Deze stap bestaat uit het vertalen van de beginkosten naar de verwachte eindkosten aan het einde van de reguleringsperiode.⁸⁹ Hiertoe zijn de beginkosten gecorrigeerd voor de verwachte generieke productiviteitsontwikkeling in de onderhavige reguleringsperiode. De Raad past deze productiviteitsverandering toe op de totale kosten van GTS.⁹⁰ Op deze wijze stimuleert de Raad GTS om efficiënter te worden gedurende de onderhavige reguleringsperiode.
169. Bij het hanteren van de beginkosten als basis voor de bepaling van de eindkosten hanteert de Raad impliciet de veronderstelling dat de hoogte van de vervangingsinvesteringen gelijk is aan de afschrijvingen.⁹¹ Hiermee veronderstelt de Raad dat de GAW gerelateerd aan de aan het begin van de reguleringsperiode aanwezige activa constant blijft (in reële termen). Deze schatting voor de GAW is beredeneerd vanuit de gedachte dat alle activa uiteindelijk moeten worden vervangen en dat er een ideaalcomplex is waarbij dit geleidelijk gebeurt. Uiteraard wordt in de werkelijkheid van dit ideaalcomplex afgeweken. Er zullen jaren zijn waarin meer of minder wordt geïnvesteerd dan wordt afgeschreven.
170. In paragraaf 6.1.1 heeft de Raad reeds uitgebreid toegelicht welke bronnen hij gebruikt om de hoogte van de productiviteitsverandering uiteindelijk te bepalen en tot welke waarde dit leidt. Hoewel de uitkomsten hiervan niet zonder meer toe te passen zijn op GTS, is de

⁸⁸ De Raad verwijst naar paragraaf 10.3 van het methodebesluit voor TenneT van 4 september 2010.

⁸⁹ Zie formules (12) tot en met (14) van bijlage 1.

⁹⁰ Zie formules (15) van bijlage 1.

⁹¹ Zie formules (12) van bijlage 1.

Raad van mening dat de uitkomsten duidelijk in een bepaalde richting wijzen. Daarom stelt de Raad de productiviteitsverandering vast op 2,0%.

7.5 Berekening van de verwachte eindinkomsten

171. De vierde stap in de methode tot vaststelling van de x -factor is om de verwachte eindinkomsten te berekenen. De Raad stelt de verwachte eindinkomsten van GTS gelijk aan de verwachte eindkosten⁹² van GTS aan het eind van de reguleringsperiode. Hierdoor is het voor de Raad mogelijk om, na toepassing van de x -factor, tarieven vast te stellen die op kosten (inclusief een redelijk rendement) zijn gebaseerd. Het is uiteindelijk aan GTS, en voor risico van GTS, of zij een hoger of een lager kostenniveau realiseert dan deze door de Raad bepaalde norm.
172. Door de verwachte eindinkomsten gelijk te stellen aan de verwachte eindkosten van GTS, beoogt de Raad te voorkomen dat de afnemers meer betalen dan nodig is. Dit voorkomt tevens dat GTS een hoger rendement dan in het economisch verkeer gebruikelijk kan behalen. Hierbij merkt de Raad op dat de x -factor tot doel heeft om gedurende een reguleringsperiode de doelmatige bedrijfsvoering door GTS te bevorderen. Omdat een reguleringsperiode minimaal drie en maximaal vijf jaar duurt, kan de Raad dus slechts geleidelijk de inkomsten van GTS en daarmee de tarieven, laten ontwikkelen naar een efficiënt kostenniveau inclusief het redelijk rendement.

7.6 Berekening van de x -factor

173. Zoals beschreven in paragraaf 7.1 zorgt de x -factor er voor dat de totale inkomsten van GTS zich tijdens de reguleringsperiode vanuit de begininkomsten ontwikkelen naar de verwachte eindinkomsten⁹³, bij gelijkblijvende rekenvolumina.⁹⁴ De x -factor volgt dus uit het verschil tussen de begininkomsten en de verwachte eindinkomsten in een reguleringsperiode.⁹⁵
174. De Raad zorgt dat de x -factor bijdraagt aan het behalen van de doelstellingen van de wetgever. Bij de bepaling van de verwachte eindinkomsten houdt de Raad namelijk

⁹² Zie formules (16) van bijlage 1.

⁹³ Zie formules (17) van bijlage 1.

⁹⁴ In de praktijk zullen de werkelijke volumina afwijken van de rekenvolumina. Hierdoor zullen de werkelijke eindinkomsten afwijken van de in onderhavig besluit verwachte eindinkomsten.

⁹⁵ Zie formules (18) van bijlage 1.

rekening met wat een redelijk rendement is voor GTS en op welke wijze de gelijkwaardigheid in de doelmatigheid tussen GTS en structureel vergelijkbare transmissiesysteembeheerders kan worden bevorderd.

8 Van x-factor naar tarieven

175. De Raad heeft reeds in paragraaf 4.2 toegelicht dat GTS jaarlijks een tariefvoorstel indient bij de Raad. De Raad beoordeelt deze tarieven, stelt deze vervolgens vast en legt de tarieven neer in een tariefbesluit. In dit hoofdstuk licht de Raad toe hoe hij deze tarieven zal beoordelen, mede in het licht van de methode van regulering.
176. In paragraaf 8.1 licht toe hoe de Raad voornemens is in de tarieven rekening te houden met investeringen in aanleg of uitbreiding van het landelijk gastransportnet die tijdens de reguleringsperiode in gebruik worden genomen. Paragraaf 8.2 licht toe hoe de Raad voornemens is in de tarieven rekening te houden met nieuwe producten en diensten die tijdens de reguleringsperiode opkomen. Paragraaf 8.3 licht toe hoe de Raad voornemens is in de tarieven rekening te houden met marktfaciliterende activiteiten. Paragraaf 8.4 geeft vervolgens enige richting aan de hoogte en invulling van individuele tarieven. Hierbij zal de Raad twee belangrijke elementen toelichten, die een rol spelen bij de totstandkoming van individuele tarieven, te weten “rekenvolumina” en “bandbreedte”.

8.1 *Investeringen in aanleg of uitbreiding van het landelijk gastransportnet*

177. De Raad acht het van belang dat de methode van regulering bijdraagt aan het stimuleren van investeringen in de infrastructuur van het landelijk gastransportnet. Dit is ook een uitdrukkelijke doelstelling van de Europese wetgever.
178. Zoals in paragraaf 5.1.4 reeds is uitgelegd, is de Gaswet recent gewijzigd. De Gaswet bevat nu een specifieke paragraaf 5.1a met betrekking tot de doorwerking van de aanleg van nieuwe infrastructuur in de tarieven (de artikelen 39e tot en met 39g). Het doel van deze regeling is dat een netbeheerder voor investeringen in de aanleg of uitbreiding van het door hem beheerde net vooraf duidelijkheid krijgt over de vraag of deze noodzakelijk zijn en, daaraan gekoppeld, of hij de efficiënte kosten van deze investering al gedurende een lopende reguleringsperiode vergoed kan krijgen. Daarnaast is artikel 82, derde lid, van de Gaswet gewijzigd: hierin wordt geregeld dat de landelijk netbeheerder de gemaakte kosten voor deze investeringen (hierna: uitbreidingsinvesteringen) verwerkt in haar jaarlijkse tariefvoorstel, voor zover deze kosten doelmatig zijn. Of deze kosten doelmatig zijn, wordt (achteraf) beoordeeld door de Raad.

179. Ten aanzien van uitbreidingsinvesteringen kan GTS derhalve, na de ingebruikname ervan, tezamen met het jaarlijkse tariefvoorstel een voorstel tot tariefsverhoging doen. Op deze wijze wordt GTS in staat gesteld om kosten die toe te rekenen zijn aan een uitbreidingsinvestering en die als doelmatig kunnen worden aangemerkt, reeds gedurende de reguleringsperiode te verwerken in de tarieven.
180. De Raad zal, indien GTS in haar tariefvoorstel verzoekt om vergoeding van kosten die gepaard gaan met een uitbreidingsinvestering, verifiëren of daadwerkelijk sprake is van efficiënte kosten (kapitaalskosten en/of operationele kosten) die geheel of gedeeltelijk als uitbreidingsinvestering moeten worden aangemerkt en of deze kosten niet reeds geheel of gedeeltelijk zijn inbegrepen in de tariefvergoeding die vooraf, in de methode van regulering, reeds is toegekend ter dekking van de kosten voor vervangingsinvesteringen.
181. Ten eerste zal de Raad daartoe met betrekking tot elk voorstel voor een tariefaanpassing als gevolg van een uitbreidingsinvestering bezien wat gedaan had moeten worden, indien louter tot vervanging zou zijn overgegaan. Alles wat meer gedaan wordt ten opzichte van dit vervangingsalternatief en eveneens leidt tot uitbreiding van de capaciteit van het net en/of de totale lengte van het net, zal gekwalificeerd worden als uitbreiding.
182. Uitbreidingsinvesteringen zullen kapitaalskosten met zich meebrengen. De hoogte van de (te vergoeden) kosten die gepaard gaan met uitbreidingsinvesteringen wordt bepaald op basis van de afschrijvingstermijnen en de WACC zoals deze worden vastgelegd in dit besluit en het besluit tot vaststelling van de x-factor. Hierbij geldt dat de afschrijvingen van uitbreidingsinvesteringen worden berekend door de investeringen, vanaf het moment van ingebruikname van de investering, lineair af te schrijven.
183. De Raad zal vervolgens in zijn tariefbesluit tarieven vaststellen die, vermenigvuldigd met de desbetreffende rekenvolumina, dekking bieden voor de extra kapitaalskosten als gevolg van de uitbreidingsinvestering. Hierbij bekijkt de Raad of, en zo ja op welke wijze, de rekenvolumina moeten worden aangepast.
184. Tot slot zal de Raad rekening houden met de periode tussen kapitaalbeslag van een uitbreidingsinvestering en de daadwerkelijke ingebruikname van de uitbreidingsinvestering (voorfinancieringskosten). Bij het opvoeren van een uitbreidingsinvestering bij het tariefvoorstel van het jaar waarin de investering in gebruik is genomen, kan GTS bouwrente “opvoeren” als kosten verbonden aan de uitbreidingsinvestering. Deze bouwrente die als te reguleren kostenpost mag worden opgevoerd, is gelijk aan de werkelijke kosten, waarbij maximaal een rente ter hoogte van de WACC op de uitbreidingsinvestering zal worden vergoed.

8.2 Nieuwe producten en diensten

185. De introductie van nieuwe producten en diensten tijdens de reguleringsperiode kan mogelijk leiden tot extra opbrengsten, kosten, rekenvolumina en dientengevolge nieuwe tarieven. Indien sprake is van de introductie van nieuwe producten en/of diensten zal de Raad aan GTS vragen om een gemotiveerde onderbouwing van haar tariefvoorstel voor (kosten van) nieuwe producten en diensten. In dit verband is het met name van belang dat GTS gemotiveerd aangeeft hoe de tarieven van nieuwe producten en diensten recht doen aan het beginsel van kostenveroorzaking. Indien nodig kan consultatie van afnemers/belanghebbenden hierbij in de rede liggen.

8.3 Marktfaciliterende activiteiten

186. Gedurende een reguleringsperiode kunnen niet alleen nieuwe producten en diensten worden geïntroduceerd ter uitvoering van de wettelijke taken van GTS, zoals besproken in de vorige paragraaf, maar kunnen door GTS in het kader van die taken ook (nieuwe) activiteiten worden verricht die ten goede komen aan de ontwikkeling van de gasmarkt, waaraan geen specifiek tarief ten grondslag ligt, maar die in beginsel wel leiden tot een verhoging van de kostenbasis van GTS. De Raad vindt het belangrijk dat de tariefregulering de ontwikkeling van de gasmarkt niet belemmert, mits aannemelijk is dat de maatschappelijke baten van deze activiteiten groter zijn dan de kosten. De vraag is op welke wijze een dergelijke verhoging van de kostenbasis gedurende de reguleringsperiode moet doorwerken in de tarieven.
187. Allereerst gaat de Raad kort in op de achtergrond en het belang van deze zogeheten marktfaciliterende activiteiten. Gelet op artikel 10, eerste lid, van de Gaswet heeft GTS, als iedere netbeheerder, de taak om haar gastransportnet te ontwikkelen op een wijze die de veiligheid, doelmatigheid en betrouwbaarheid van dat net waarborgt en het milieu ontziet. In dat kader is het gewenst en noodzakelijk dat GTS, in samenspraak met netgebruikers, activiteiten initieert en ontplooit teneinde een bijdrage te leveren aan een verdere ontwikkeling en uitbreiding van de Nederlandse gasmarkt.
188. Daarnaast opereert GTS op een Europese markt. De Verordening heeft onder meer tot doel om de marktintegratie te bevorderen.⁹⁶ De Verordening verlangt een grotere samenwerking en coördinatie tussen transmissiesysteembeheerders. In dat kader participeert GTS in het

⁹⁶ De Raad verwijst in dit verband naar considerans nummer 12.

ENTSB voor gas en draagt GTS bij aan de ontwikkeling van netontwikkelingsplannen.⁹⁷
Binnen het ENTSB dient GTS hiertoe met andere transmissiesysteembeheerders een regionale samenwerking tot stand te brengen.⁹⁸

189. GTS verricht derhalve in het kader van haar wettelijke taken ook activiteiten die ten goede komen aan de ontwikkeling van de gasmarkt en de marktintegratie en daarmee het huidige pakket aan diensten van GTS verbeteren. De Raad acht het redelijk dat de kosten die hiermee zijn gemoeid worden doorberekend aan alle netgebruikers daar alle netgebruikers ook profiteren van deze activiteiten.
190. De Raad is van oordeel dat de marktfaciliterende activiteiten kunnen worden beschouwd als een uitvloeisel van de in artikel 10, eerste lid, van de Gaswet genoemde taak voor GTS om het door haar beheerde gastransportnet te ontwikkelen. De Raad is dan ook voornemens om de kosten van de marktfaciliterende activiteiten te verwerken in de transporttarieven en de transportgerelateerde tarieven zoals bedoeld in paragraaf 3.4 van de TarievenCode Gas. De Raad wijst er daarbij op dat artikel 3.4.1 van de TarievenCode Gas reeds voorziet in de opname van 'kosten voor marktfacilitering, waaronder informatieverstrekking' in deze tariefstructuur.
191. De werkwijze die de Raad hanteert ten aanzien van door GTS te verrichten marktfaciliterende activiteiten is als volgt. Op grond van artikel 82, derde lid, van de Gaswet zendt GTS jaarlijks voor 1 september aan de Raad een voorstel voor de tarieven voor de uitvoering van haar wettelijke taken. Tezamen met dit voorstel kan GTS ook marktfaciliterende activiteiten benoemen die ten goede komen aan de ontwikkeling van de gasmarkt en de marktintegratie en die daarmee het huidige pakket aan diensten van GTS verbeteren. Indien GTS van deze mogelijkheid gebruik wil maken, stelt zij per activiteit een kosten-batenanalyse op, beargumenteert zij waarom de te maken kosten efficiënt zijn en beargumenteert zij voor elke activiteit waarom de activiteit haars inziens niet is onder te brengen in het bestaande pakket aan producten en diensten. Daarnaast beargumenteert GTS in hoeverre de activiteit past binnen het wettelijk kader van de Gaswet en de Verordening en waarom de activiteit bevorderlijk is voor de ontwikkeling van de gasmarkt of de marktintegratie.
192. De Raad zal de kosten voor marktfacilitering in beginsel opnemen in de jaarlijks vast te stellen tarieven van GTS. De Raad zal dit doen op basis van gerealiseerde kosten. Dit betekent dat GTS de kosten met enige vertraging vergoed krijgt. De Raad acht dat niet onredelijk in het licht van het feit dat die vertraging gering is (t-2) en de kosten in het

⁹⁷ Artikel 8 van de Verordening.

⁹⁸ Artikel 12 van de Verordening.

algemeen relatief laag zijn. Deze wijze van vergoeden past de Raad ook toe bij de regulering van bijvoorbeeld TenneT.⁹⁹

193. De Raad *kan* echter besluiten de desbetreffende kosten *niet* (volledig) als kosten voor marktfaciliterende activiteiten te vergoeden door middel van de tarieven indien hij van oordeel is dat:
- de activiteiten niet passen in het voor GTS geldende wettelijke kader, of;
 - de activiteiten niet bevorderlijk zijn voor de gasmarkt, of;
 - de kosten-batenanalyse niet deugdelijk is onderbouwd, of;
 - de voor de activiteiten te maken kosten niet efficiënt zijn.
194. De Raad gaat enkel over tot het vergoeden van kosten voor marktfaciliterende activiteiten indien deze kosten efficiënt zijn. Toepassing van de algemene productiviteitsverandering op de uitvoeringskosten van marktfaciliterende activiteiten zou er dan toe kunnen leiden dat GTS haar efficiënte kosten mogelijk niet volledig terugverdient, hetgeen marktfacilitering zou kunnen belemmeren. Gezien het feit dat de desbetreffende kosten in het algemeen relatief laag zijn en de potentiële voordelen van de activiteiten voor marktpartijen relatief groot, acht de Raad het risico namelijk te groot dat toepassing van een productiviteitsverandering GTS er toe brengt de desbetreffende marktfaciliterende activiteiten niet uit te voeren. De Raad past de productiviteitsverandering derhalve niet toe op de door GTS gemaakte kosten voor marktfaciliterende activiteiten.

8.4 Totstandkoming van de tarieven in 2012 en 2013

195. In deze paragraaf licht de Raad toe hoe hij voornemens is de tarieven met betrekking tot 2012 en 2013 vast te stellen. Hierbij zal de Raad twee belangrijke elementen toelichten, die een rol spelen bij de totstandkoming van individuele tarieven, te weten “rekenvolumina” (paragraaf 8.4.1) en “bandbreedte” (paragraaf 8.4.2). Tot slot beschrijft de Raad in paragraaf 8.4.3 welke correcties hij toepast op de tarieven in de derde reguleringsperiode om rekening te houden met de uitspraken van het CBb en het feit dat de Raad onderhavig besluit pas in het tweede jaar van de derde reguleringsperiode heeft vastgesteld.

⁹⁹ Zie bijvoorbeeld de vergoeding van de uitvoeringskosten in het methodebesluit voor systeemtaken van TenneT van 13 september 2010 met kenmerk 10339_1/136.

8.4.1 Toepassing rekenvolumina

196. Door toepassing van de methode van regulering ontvangt GTS, via tarieven voor verschillende diensten, een vergoeding voor de kapitaalskosten en operationele kosten van het beheer van het transportnetwerk. De Raad stelt deze tarieven vast op basis van een tariefvoorstel van GTS.
197. Om te komen tot individuele tarieven in jaar (t) wordt allereerst het gewogen gemiddelde tarief in het voorafgaande jaar (t-1) bepaald. Op dit gewogen gemiddelde tarief wordt vervolgens de α -factor en de cpi toegepast, hetgeen uiteindelijk resulteert in het gewogen gemiddelde tarief voor het jaar (t). De Raad kiest ervoor dezelfde cpi¹⁰⁰ toe te passen als bij TenneT en de regionale netbeheerders elektriciteit en gas.
198. Ten behoeve van de berekening van het gewogen gemiddelde tarief voor het jaar (t) actualiseert de Raad jaarlijks de rekenvolumina van de verschillende door GTS aangeboden diensten. Deze rekenvolumina worden gebaseerd op de daadwerkelijk gefactureerde hoeveelheden door GTS in t-2 (het meest recente jaar waarover realisatiegegevens bekend zijn op het moment van vaststelling van de tarieven) of worden geschat indien deze betrekking hebben op nieuwe diensten. Elk jaar worden er derhalve andere rekenvolumina toegepast voor deze tariefvaststelling.
199. De meest actuele realisatiecijfers zijn naar het oordeel van de Raad de beste schatter voor de toekomst. De mogelijkheid om rekenvolumina te schatten op basis van onzekere toekomstige ontwikkelingen valt af, omdat de Raad het door het CBb aanvaarde algemene uitgangspunt hanteert dat hij niet vooruitloopt op ontwikkelingen die mogelijk een tariefverhogend of tariefverlagend effect hebben, tenzij een ontwikkeling in wetgeving of anderszins reeds is vastgelegd en het financiële effect hiervan ondubbelzinnig is vast te stellen.
200. Het voordeel van actuele realisatiecijfers is dat GTS geprikkeld wordt om meer rekenvolumina (eenheden capaciteit) te realiseren dan verwacht en om daarmee de bestaande capaciteit nog beter te benutten. Bovendien draagt GTS het risico op onderbezetting van de bestaande capaciteit, indien de gerealiseerde rekenvolumina lager

¹⁰⁰ De cpi voor de regionale netbeheerders gas en elektriciteit wordt gedefinieerd in respectievelijk artikel 81b, eerste lid, van de Gaswet en artikel 41b, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998: “de relatieve wijziging van de consumentenprijsindex (alle huishoudens), berekend uit het quotiënt van deze prijsindex, gepubliceerd in de vierde maand voorafgaande aan het jaar t, en van deze prijsindex, gepubliceerd in de zestiende maand voorafgaande aan het jaar t, zoals deze maandelijks wordt vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek”.

blijken te zijn dan de verwachte rekenvolumina. Een dergelijke situatie doet zich voor, indien de gerealiseerde rekenvolumina beduidend meer bedragen dan de gebruikte rekenvolumina.

201. Het jaarlijks bepalen van de rekenvolumina beperkt de mogelijkheid van GTS om extra winst te behalen door strategisch gebruik te maken van de volumegroei. Volumegroei leidt tot een verschil van de daadwerkelijk gefactureerde hoeveelheden ten opzichte van de bepaalde rekenvolumina. Concreet zal de Raad bij de vaststelling van de tarieven voor 2012 gebruik maken van de gegevens uit 2010. De gegevens van het jaar 2011 zullen pas in 2012 beschikbaar komen. Daarom zijn deze niet bruikbaar bij de tariefvaststelling van 2012. Voor de vaststelling van de tarieven 2013 kunnen de gegevens van 2011 wel worden gebruikt.

8.4.2 Toepassing bandbreedte

202. Ten behoeve van de totstandkoming van gereguleerde tarieven doet GTS een tariefvoorstel voor jaar (t). In dit voorstel dient het gewogen gemiddelde tarief van de voorgestelde tarieven kleiner of gelijk te zijn aan het gewogen gemiddelde tarief voor het jaar (t), welke wordt berekend op basis van de gereguleerde tarieven van jaar (t-1), de cpi en de x-factor(en).¹⁰¹ Van deze werkwijze kan niet worden afgeweken.
203. De methode van regulering zelf verplicht GTS in beginsel niet om alle tarieven in gelijke mate te laten veranderen. Hierdoor krijgt GTS enige ruimte om zelf te bepalen op welke kostensoorten zij de doelmatigheidskorting laat doorwerken en welke tarieven daarvan het meeste effect ondervinden. Er bestaat een onmetelijk aantal mogelijkheden voor de hoogte van de individuele tarieven om te komen tot het gewogen gemiddelde tarief voor het jaar (t). Echter, voor afnemers is het belangrijk om enig inzicht te hebben in het niveau van de individuele tarieven in de toekomst. De Raad ziet in de uitspraak van het CBb van 30 november 2006, waarin tot uitdrukking komt dat de methode van regulering enige richting moet geven aan het niveau van de te onderscheiden tarieven, aanleiding om ervoor te zorgen dat de doelmatigheidskorting enigszins gelijkmatig toegepast wordt op de diverse tarieven. De Raad komt hieraan tegemoet door via de methode van regulering stabiliteit te brengen in de tariefontwikkeling, door middel van de toepassing van een bandbreedte op de tarieven.

¹⁰¹ Reden dat hier wordt gesproken over x-factoren, in meervoud, is dat bijvoorbeeld de doelmatigheidskorting voor de balanceringsstaak van GTS eveneens invloed heeft op de hoogte van de transporttarieven, aangezien voor balancerings geen separate tarieven worden vastgesteld en de kosten voor deze taak worden terugverdiend via de transporttarieven.

204. De bandbreedtesystematiek leidt ertoe dat GTS over alle tarieven tezamen gemiddeld genomen de opgelegde x -factor moet realiseren en niet per toegepast tarief. Dit doet recht aan het feit dat de Raad geen inzicht heeft in de kosten die gepaard gaan met elk afzonderlijk tarief. De Raad acht het redelijk, en voor de hand liggend, om de x -factor op het gemiddelde tarief toe te passen en niet op elk afzonderlijk tarief van iedere afzonderlijke dienst. Dit geeft GTS de mogelijkheid om, binnen de gegeven ruimte, zelf te bepalen hoe haar tariefvoorstel voor de verschillende tarieven per individuele diensten eruit ziet. Op die manier heeft GTS voldoende ruimte om, daar waar door wijzigingen in de onderliggende kostenstructuur de tarieven niet meer volledig in verhouding staan tot de kosten, binnen de gekozen bandbreedte de afzonderlijke tarieven aan te passen. Omdat de Raad het tegelijkertijd van belang acht richting te geven aan de verschillende tarieven, heeft hij een bandbreedte geïntroduceerd die afzonderlijke tariefafwijkingen normeert.
205. De bandbreedte is symmetrisch en zal op de volgende wijze worden toegepast. Binnen de huidige kostenstructuur mag een tarief voor jaar (t) in beginsel niet meer dan 5% afwijken van het tarief in jaar ($t-1$), gecorrigeerd voor de gewogen gemiddelde tariefsverandering. De gewogen gemiddelde tariefsverandering wordt bepaald door de x -factor(en) en de cpi. De Raad overweegt dat bij 5 % afwijkingsruimte nog gesproken kan worden van een relatie tot de kosten, waardoor het principe dat tarieven gebaseerd zijn op kosten niet wordt losgelaten. Tegelijkertijd doet deze beperkte afwijkingsmarge recht aan de behoefte van afnemers aan zekerheid omtrent de hoogte van tarieven. Dit betekent dat individuele tariefswijzigingen die maximaal 5% van de gewogen gemiddelde tariefswijziging afwijken, geacht worden in lijn te zijn met het beginsel van kostenveroorzaking. De voorstellen voor tariefswijzigingen binnen deze bandbreedte behoeven niet te worden voorzien van een uitgebreide verklaring door GTS.
206. Met hantering van deze bandbreedte brengt de Raad tot uitdrukking dat hij ervan uitgaat dat GTS consistentie betracht in de toerekening van kosten in lijn met het beginsel van kostenveroorzaking, als verwoord in artikel 3.4.2 van de Tarievencode Gas. Hiermee doelt de Raad op de onderlinge verhouding tussen de individuele tarieven zoals die volgt uit het voorgaande, meest recente, tariefbesluit. De verschillende tarieven worden derhalve vastgesteld op grond van het bepaalde in de TarievenCode Gas, rekening houdend met een bandbreedte waarbinnen de tariefsaanpassingen zich ten opzichte van het vorige jaar ten hoogste mogen bevinden.
207. GTS kan in uitzonderingsgevallen tariefwijzigingen voorstellen die buiten deze bandbreedte vallen, met name als de toerekening van bepaalde kosten op grond van het beginsel van kostenveroorzaking dit vereist, maar moet deze afwijkingen motiveren. Hierbij is de Raad voornemens om afnemers te consulteren over door GTS voorgestelde afwijkingen van deze bandbreedte.

8.4.3 Correcties in de tarieven

208. De Raad is voornemens om in de tarieven van de jaren in de derde reguleringsperiode een aantal correcties uit te voeren. De Raad licht dit hieronder toe.
209. De vraag of in het verleden in rekening gebrachte tarieven kunnen worden gecorrigeerd is aan de orde geweest in de uitspraak van het CBb van 29 juni 2010. Het CBb overwoog als volgt: *“Voor zover verweerder en GTS stellen dat het alsnog reguleren van de jaren 2006-2008 geen zin heeft, omdat de vast te stellen doelmatigheidskortingen toch niet meer kunnen worden verrekend, deelt het College dit standpunt niet. Op zich is het juist dat de tarieven die in 2006-2008 in rekening zijn gebracht en betaald, als een gegeven moeten worden beschouwd. Dit laat echter onverlet dat het verschil tussen de in de jaren 2006-2008 gehanteerde tarieven en de tarieven die eigenlijk hadden moeten gelden op basis van een rechtmatige doelmatigheidskorting, kan worden verrekend met toekomstige tarieven. Anders dan verweerder en GTS is het College van oordeel dat er wel een wettelijke bevoegdheid bestaat om de in deze jaren gehanteerde tarieven na te calculeren. Artikel 82, vijfde lid, van de Gaswet verklaart artikel 81c, tweede lid, van de Gaswet voor de tarieven van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet van overeenkomstige toepassing. Ingevolge artikel 81c, tweede lid, aanhef en onder b, van de Gaswet kan verweerder de tarieven die zullen gelden in het jaar t corrigeren, indien de tarieven die golden in het jaar of de jaren voorafgaand aan het jaar t zijn vastgesteld met inachtneming van onjuiste of onvolledige gegevens en verweerder, indien hij de beschikking had over juiste en volledige gegevens, tarieven zou hebben vastgesteld die in aanmerkelijke mate zouden afwijken van de vastgestelde tarieven. Deze bepaling kan ook hier worden toegepast, nu de tarieven voor de jaren 2006 zijn vastgesteld op grond van een onjuiste doelmatigheidskorting en de tarieven voor de jaren 2007 en 2008 zijn vastgesteld zonder hierbij een doelmatigheidskorting te betrekken.”*
210. Vaststaat derhalve dat de Raad bevoegd is om op grond van artikel 82, vijfde lid, juncto artikel 81c, tweede lid, aanhef en onder b, van de Gaswet correcties toe te passen op toekomstige tarieven indien tarieven in voorgaande jaren onjuist zijn.
211. De Raad is echter niet alleen bevoegd om een dergelijke correctie toe te passen, hij is daar in beginsel ook toe gehouden. Het CBb overwoog daartoe als volgt: *“Het College overweegt voorts dat nu verweerder bevoegd is om de voor de jaren 2006-2008 gehanteerde tarieven na te calculeren en de verschillen te verrekenen, hij in het onderhavige geval, gelet op het systeem van continue regulering ter bevordering van de doelmatigheid, in beginsel ook gehouden is tot verrekening. Dit neemt echter niet weg dat verweerder ter zaken de nodige beoordelingsruimte toekomt. Zo kan verweerder besluiten het te verrekenen bedrag te spreiden over een aantal jaren.*

Verweerder kan zelfs in uitzonderlijke omstandigheden geheel of gedeeltelijk van verrekening afzien, indien anders onaanvaardbare risico's voor de bedrijfsvoering van GTS en de leveringszekerheid van gas zouden ontstaan."

212. De Raad komt tot de slotsom dat hij de in jaren 2010-2011 gehanteerde tarieven op basis van de bij dit besluit vastgestelde methode van regulering in beginsel dient na te calculeren en de verschillen dient te verrekenen in tariefbesluiten met betrekking tot de jaren 2012 en verder, tenzij er sprake is van uitzonderlijke omstandigheden zoals door het CBb aangeduid.
213. De hoogte van de correctiebedragen zal worden vastgelegd in het eerst volgende tariefbesluit. Op dat moment zal de Raad ook beslissen of er (deels) wordt afgezien van de verrekening doordat er sprake is van uitzonderlijke omstandigheden. Dit heeft de Raad vooralsnog niet kunnen concluderen. Meer specifiek heeft de Raad vooralsnog niet kunnen vaststellen of de leveringszekerheid van gas in het geding is of dat er onaanvaardbare risico's voor de bedrijfsvoering van GTS ontstaan indien de Raad over gaat tot verrekening.
214. Op dit moment kan de Raad nog niet aangeven of hij de effecten van de nacalculatie in de tarieven van één of van meerdere jaren zal verwerken. Dit hangt met name af van de totale omvang van de nacalculatie. Als het verwerken hiervan in de tarieven voor één jaar tot te sterke tariefschommelingen leidt, kan de Raad besluiten de nacalculatie te spreiden over de tarieven voor meerdere jaren.

9 Totstandkoming en eventuele wijziging of aanvulling van dit besluit

215. In dit hoofdstuk beschrijft de Raad de procedure die hij heeft gevolgd bij de totstandkoming van dit besluit en geeft hij aan onder welke omstandigheden dit besluit eventueel kan worden gewijzigd, dan wel aangevuld.

9.1 Totstandkoming van dit besluit

216. Ingevolge artikel 82, tweede lid, van de Gaswet stelt de Raad de methode tot regulering van de balanceringsstaak van GTS vast na overleg met de gezamenlijke netbeheerders en met representatieve organisaties van partijen op de gasmarkt.
217. De Raad heeft invulling gegeven aan deze wettelijke verplichting met de instelling van een klankbordgroep waarin vertegenwoordigers van GTS, de gezamenlijke netbeheerders en representatieve organisaties konden plaatsnemen.¹⁰² Het overleg met de klankbordgroep ten behoeve van dit besluit heeft een informierend en consulterend karakter gehad.
218. De Raad heeft bij brieven van 22 september 2010 zestien organisaties uitgenodigd om deel te nemen aan de klankbordgroep.¹⁰³ Er hebben in totaal drie bijeenkomsten plaatsgevonden, waarvan de eerste plaatsvond op 15 oktober 2010 gevolgd door bijeenkomsten op 9 december 2010 en 15 april 2011. De Raad heeft de vergaderstukken (inclusief de verslagen) van deze overleggen gepubliceerd op de internetpagina van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.
219. De Raad heeft de uniforme openbare voorbereidingsprocedure zoals bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard op de totstandkoming van dit besluit.
220. Als onderdeel van deze voorbereidingsprocedure heeft de Raad op 17 mei 2011 het ontwerpbesluit en de daarop betrekking hebbende stukken ter inzage gelegd. Voorafgaand aan de terinzagelegging heeft de Raad in de Staatscourant van 17 mei 2011 kennis gegeven

¹⁰² Zie Stcrt. 2010, nr. 15044, 27 september 2010.

¹⁰³ Voor de klankbordgroep hebben zich aangemeld: European Federation of Energy Traders (hierna: EFET), Energie-Nederland, GTS, Vereniging van Energienetbeheerders in Nederland (hierna: Netbeheer Nederland), LTO Noord Glaskracht, Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (hierna: NOGEPA), Productschap Tuinbouw (hierna: PT), VEMW, en Vrijhandels Organisatie voor Elektriciteit en Gas (hierna: VOEG).

van het ontwerpbesluit. Bovendien heeft de Raad het ontwerpbesluit gepubliceerd op de internetpagina van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.

221. *[Op 20 juni 2011 heeft ten kantore van de Raad een hoorzitting plaatsgevonden. Het verslag van de hoorzitting heeft de Raad gepubliceerd op de Internetpagina van de Energiekamer, www.energiekamer.nl. Ook heeft de Raad de schriftelijke zienswijzen gepubliceerd op dezelfde Internetpagina. In bijlage 3 van dit besluit geeft de Raad zijn reactie op de ingebrachte mondelinge en schriftelijke zienswijzen. Indien een zienswijze heeft geleid tot een aanpassing van het besluit, heeft de Raad dit in het besluit duidelijk aangegeven.]*

9.2 Eventuele wijziging of aanvulling van dit besluit

222. In de voorgaande hoofdstukken heeft de Raad de methode van regulering met betrekking tot de in dit besluit aan de orde zijnde wettelijke taak van GTS beschreven. Onderdeel van deze methode vormt de wijze waarop de X-factor wordt vastgesteld. Deze methode geldt gedurende een reguleringsperiode.
223. Alhoewel de Raad het in het algemeen onwenselijk acht om een methode van regulering gedurende een reguleringsperiode te wijzigen of aan te vullen – de Raad heeft dit ook meegewogen bij zijn keuze voor de duur van de reguleringsperioden vanaf 1 januari 2006 – kunnen er toch omstandigheden zijn die de Raad nopen tot zo'n tussentijdse wijziging of aanvulling. Het zal dan vooral gaan om wettelijke wijzigingen die van zodanige importantie zijn dat met de doorwerking van die wijzigingen in de methode van regulering en de tarieven niet kan worden gewacht tot de eerstvolgende te reguleren periode.
224. De Raad heeft zich in dit verband de vraag gesteld of de regulering van de aansluittarieven in het huidige besluit moet worden meegenomen. Het CBb heeft over deze regulering in zijn uitspraak van 29 juni 2010 het volgende overwogen: “Verweerder heeft in bijlage D van het methodebesluit Transport (‘Reactie op zienswijzen van belanghebbenden’) uiteengezet dat (-) pas bij besluit van 9 september 2008 is vastgesteld dat regulering van aansluittarieven noodzakelijk is, (-) de zienswijzetermijn toen al was verstreken, (-) de regulering op dit punt vraagt om een uitgebreide analyse en afstemming van de markt, (-) niet langer kon worden gewacht met de vaststelling van het methodebesluit en (-) de methode van regulering, voor zover nodig en mogelijk, gedurende de komende reguleringsperiode zal worden aangepast. Het College is van oordeel dat, gelet op deze omstandigheden, voldoende aannemelijk is gemaakt dat de regulering van de aansluittarieven ten tijde van het methodebesluit Transport nog niet mogelijk was.”

225. Na zijn in het vorige randnummer genoemde methodebesluit van 9 september 2008 heeft de Raad voorbereidingen getroffen om de regulering van de aansluiting in de technische voorwaarden gas en de regulering van de aansluittarieven vorm te geven. Op 27 maart 2009 heeft de regering echter het ontwerp van de 'Wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten' bij de Tweede Kamer ingediend.¹⁰⁴ In dit wetsvoorstel wordt een wettelijk regime voor gasaansluitingen uitgewerkt.
226. Uiteindelijk heeft dit wetsvoorstel geresulteerd in de wet van 2 december 2010 tot wijziging van de Gaswet en de E-wet.¹⁰⁵ Ingevolge het op 1 april 2011 in werking getreden artikel 10, vijfde lid, van de Gaswet heeft de netbeheerder in het voor hem krachtens artikel 12f vastgestelde gebied tevens tot taak om een ieder die verzoekt om een aansluiting die een doorlaatwaarde heeft kleiner dan 40 m³ per uur te voorzien van deze aansluiting en om een ieder die verzoekt om een aansluitpunt ten behoeve van een aansluiting die een doorlaatwaarde heeft groter dan 40 m³(n) per uur te voorzien van een aansluitpunt op het dichtstbijzijnde punt van het gastransportnet met een voor die aansluiting geschikte druk en voldoende capaciteit.
227. De Raad heeft gemeend met de definitieve regulering van de aansluiting in de technische voorwaarden gas en de regulering van de aansluittarieven te moeten wachten totdat het voornoemde wetsvoorstel tot wet zou zijn verheven. Immers, het zou niet doelmatig zijn om een regulering te initiëren terwijl er de gerede kans bestaat dat die regulering kort daarop als gevolg van wettelijke maatregelen moet worden gewijzigd.
228. De Raad stelt vast dat er thans, ook door de gezamenlijke netbeheerders en GTS, nog de nodige inspanningen moeten worden gepleegd om het nieuwe wettelijke regime inzake de gasaansluitingen verder concreet in te vullen. Voor zover dit echter mogelijk èn doelmatig is, zal de Raad de regulering van de aansluittarieven nog deze reguleringsperiode ter hand nemen.
229. Hetzelfde geldt voor de introductie van het veilen van landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit. Teneinde de beschikbaarheid van landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit te bevorderen, is recent de Regeling tariefstructuren en voorwaarden

¹⁰⁴ Zie Kamerstukken II, 2008/09, 31 904, nrs. 1-3.

¹⁰⁵ Stb. 2010, 810.

gas gewijzigd.¹⁰⁶ De wijziging voorziet in een aantal onderling samenhangende maatregelen:

- de vaststelling van de behoefte aan en toedeling van extra landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit op basis van en op gezette tijden te houden inschrijvingsprocedures;
- het reserveren en veilen van een deel van de beschikbare landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit voor kortlopende contracten;
- een verplichting om niet gebruikte transportcapaciteit aan anderen aan te bieden of terug te geven, en;
- het veilen van een deel van de vaste transportcapaciteit die niet wordt gebruikt.

230. Het veilen van landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit kan ertoe leiden dat niet het gereguleerde tarief in rekening wordt gebracht door GTS, maar dat de uitkomst van de veiling bepalend is voor het door de netgebruiker te betalen tarief. Dit kan leiden tot een afwijkend inkomstenniveau voor GTS. Daarnaast is het zo dat het reserveren van landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit voor de korte termijn ertoe kan leiden dat GTS geconfronteerd wordt met afwijkende volumes. Voor zover het mogelijk èn doelmatig is, zal de Raad de methode van regulering gedurende deze reguleringsperiode aanpassen teneinde rekening te kunnen houden met afwijkende tariefinkomsten en verkochte volumes als gevolg van de introductie van de mogelijkheid om landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit te veilen en te reserveren.

¹⁰⁶ Regeling van 3 mei 2011 tot wijziging van de Regeling tariefstructuren en voorwaarden gas, Stcrt. 2011, nr. 7740.

10 Dictum

231. De Raad stelt de methode van regulering van de balanceringstaak van GTS, als bedoeld in artikel 82, tweede lid, van de Gaswet vast vanaf 1 januari 2010 tot en met 31 december 2013 overeenkomstig de beschrijving in dit besluit en de bijbehorende bijlagen.
232. Van dit besluit wordt mededeling gedaan in de Staatscourant. Voorts publiceert de Raad dit besluit op de internetpagina van de Energiekamer.

Den Haag,

Datum:

De Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit,
namens deze:

Henk Don

Plv. voorzitter van de Raad van Bestuur

Tegen dit besluit kan degene, wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken, binnen zes weken na bekendmaking beroep instellen bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven, Postbus 20021, 2500 EA, 's-Gravenhage.

Begrippenlijst

Begrip	Toelichting
Balanceringsstaak	Het in evenwicht houden van het landelijk gastransportnet.
Begininkomsten	De totale inkomsten van GTS voor het laatste jaar van de vorige reguleringsperiode, die gelijk zijn aan het product van de tarieven in dat jaar en de rekenvolumina voor de vorige reguleringsperiode.
Beginkosten	De totale kosten van GTS aan het begin van de reguleringsperiode voor de desbetreffende taak.
Beleidsregel	Beleidsregel uitoefening door de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 82, tweede lid, van de Gaswet.
Brattle	Een onafhankelijk onderzoeksbureau genaamd: The Brattle Group.
Catch-up	De huidige inefficiëntie van een netbeheerder.
CBb	College van Beroep voor het bedrijfsleven.
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek.
Commissie	Europese Commissie.
cpi	Consumentenprijsindex.
Distributienet	Een fijnmazig gasdistributienet met een regionaal karakter.
EFET	European Federation of Energy Traders.
Efficiënte kosten	De kosten (inclusief een redelijk rendement) waarvan de Raad vindt dat GTS die noodzakelijk moet maken om aan haar wettelijke taken te kunnen voldoen.
Eindinkomsten	De totale inkomsten van GTS voor het laatste jaar van de reguleringsperiode, die resulteren nadat in alle jaren van de reguleringsperiode de x-factor is toegepast.
Eindkosten	De kosten waarvan de Raad vindt dat GTS die moet maken om haar wettelijke taken te kunnen uitvoeren.
EnergieNed	Vereniging van Energieproducenten, handelaren en retailbedrijven.
Flexibiliteitsstaak	Het aanbieden van flexibiliteitsdiensten.
Gasunie	N.V. Nederlandse Gasunie.
GAW	Gestandaardiseerde activawaarde.
Gearing	Een vastgestelde norm met betrekking tot de mate van financiering met vreemd vermogen.
GTS	Gas Transport Services B.V.
IFRS	International Financial Reporting Standards.
I&I-wet	Wijzigingswet Elektriciteitswet 1998 en Gaswet in verband met implementatie en aanscherping toezicht netbeheer, 14 juli 2004.
Jepma-effect	Het effect dat, als gevolg van gunstiger transportcondities

Begrip	Toelichting
	(transportvoorwaarden en/of –tarieven) ten opzichte van naburige netwerken, omleidingsstromen tot stand zullen komen die een dusdanig grote vraag naar capaciteit tot gevolg hebben dat de leveringszekerheid van binnenlandse afnemers in gevaar komt.
Kwaliteitsconversie	Voor transport aangeboden gas door bijmenging van gassen of op andere wijze in een overeengekomen kwaliteit en samenstelling brengen.
Kwaliteitsconversie-taak	De taak van kwaliteitsconversie.
Landelijk gasnet	De netten die bestemd zijn voor transport van gas.
Landelijke netbeheerder	De netbeheerder van het landelijk gastransportnet.
Marktfaciliterende activiteiten	Door GTS verrichte activiteiten die ten goede komen aan de ontwikkeling van de gasmarkt en daarmee het bestaande pakket aan diensten van GTS verbeteren, waaraan echter geen specifiek tarief ten grondslag ligt, maar die in beginsel wel leiden tot een verhoging van de kostenbasis van GTS.
Methodebesluit	Het besluit van de Raad waarmee hij de methode van regulering van een of meer wettelijke taken van GTS vaststelt.
Methodebesluit van 30 augustus 2005	Besluit van 30 augustus 2005 met kenmerk 101847/65
X-factorbesluit van 7 september 2005	Besluit van 7 september 2005 met kenmerk 101847-69
Methodebesluit voor flexibiliteit van 25 augustus 2008	Besluit van 25 augustus 2008 met kenmerk 102651/103
Methodebesluit inzake de transporttaak van 16 december 2008	Besluit van 16 december 2008 met kenmerk 102752/401
Methodebesluit inzake de balanceringsstaak van 16 december 2008	Besluit van 16 december 2008 met kenmerk 102752/402
Methodebesluit inzake de kwaliteitsconversietaak van 16 december 2008	Besluit van 16 december 2008 met kenmerk 102752/403
Minister	Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.
Netbeheer Nederland	Vereniging van Energienetbeheerders in Nederland.
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit.
NOGEPA	Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie.
OPEX-benadering	Efficiëntiebepaling toe te laten zien op een deel van de kosten van de energienetbeheerder (zoals operationele kosten).

Begrip	Toelichting
Oxera	Oxera Consulting Ltd.
Pipe-to-pipe competition	Concurrentie tussen pijpleidingen
PT	Productschap Tuinbouw
Raad	Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit.
Reckon	Het onafhankelijk onderzoeksbureau Reckon LLP.
Redelijk rendement	Het rendement dat voor ondernemingen met een vergelijkbaar risicoprofiel als GTS in het economische verkeer gebruikelijk is.
Regionale netbeheerder	Beheerder van een distributienet.
Reguleringsperiode	Een periode van ten minste drie jaar en ten hoogste vijf jaar waarvoor de Raad voor GTS de methode van regulering en de x-factor vaststelt.
- tweede	De tweede reguleringsperiode, betreffende het jaar 2006 tot en met het jaar 2009.
- derde	De derde reguleringsperiode, betreffende het jaar 2010 tot en met het jaar 2013.
Rekenvolumina	De verwachting van de Raad over het aantal eenheden dat GTS van die dienst zal afzetten.
Representatieve organisaties	Representatieve organisaties van netgebruikers op de gasmarkt als bedoeld in artikel 12d, eerste lid, van de Gaswet.
TarievenCode Gas	Tariefstructuren als bedoeld in artikel 12a van de Gaswet.
Tariefvoorstel	Het jaarlijkse voorstel van tarieven die gepresenteerd wordt door GTS aan de Raad die zij ten hoogste zal berekenen voor de uitvoering van haar wettelijke taken.
TenneT	TenneT TSO B.V., de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet.
TOTEX-benadering	Efficiëntiebepaling toe te laten zien op de totale kosten van de energienetbeheerder.
Transporttaak	Het uitvoeren van gastransport en daaraan gerelateerde zaken.
Transporttarieven	De tarieven uit de transportdiensten en transportgerelateerde diensten.
TSO	Transmission System Operator.
Uitbreidingsinvesteringen	Investeringen voor de aanleg of uitbreiding van het door GTS beheerde net.
Uitspraak van 30 november 2006	Uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 30 november 2006, LJN: AZ3365.
Uitspraak van 29 juni 2010	Uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 29 juni 2010, LJN: BM9470.
VEMW	Vereniging voor Energie, Milieu en Water.
Vergelijkingsgroep	De bèta van de landelijk netbeheerder wordt benaderd door de bèta van beursgenoteerde ondernemingen met soortgelijke activiteiten, de

Begrip	Toelichting
Verordening	vergelijkingsgroep, te berekenen. Verordening (EG) Nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005
VOEG	Vrijhandels Organisatie voor Elektriciteit en Gas
Vpb-tarieven	De tarieven van de vennootschapsbelasting.
WACC	Weighted Average Cost of Capital. De Raad stelt het redelijk rendement gelijk aan de WACC. De WACC is een percentage.
x-factor	Korting ter bevordering van de doelmatige bedrijfsvoering.
x-factorbesluit	Het besluit van de Raad waarmee hij voor GTS voor een periode van ten minste drie jaar en ten hoogste vijf jaar de x-factor vaststelt.